

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**

Institut mezinárodních studií

**Michal Rendla**

**Britská reflexe kosovského konfliktu a  
zásahu NATO: T. G. Ash a Noel Malcolm**

*Bakalářská práce*

Praha 2014

Autor práce: **Michal Rendla**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Kamil Píkal**

Rok obhajoby: **2014**

## **Bibliografický záznam**

RENDLA, Michal. *Britská reflexe kosovského konfliktu a zásahu NATO: T. G. Ash a Noel Malcolm*. Praha, 2014. 54 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Kamil Pikal.

## **Abstrakt**

Bakalářská práce se zabývá reflexí kosovského konfliktu a zásahu NATO v textech britských historiků T. G. Ashe a Noela Malcolma. Cílem práce je porovnat interpretaci a názory obou autorů. Toho bylo dosaženo metodou komparativní historiografické analýzy založené na interpretaci jejich textů ve třech tematických okruzích – příčiny konfliktu, válka v Kosovu a intervence NATO, důsledky zásahu NATO a poválečný vývoj Kosova. Bylo zjištěno, že autoři se neshodují na hlavních příčinách kosovského konfliktu. Válku v Kosovu oba interpretují s proalbánským postojem, který se ovšem výrazněji projevuje u Noela Malcolma. Oba se shodují na nutnosti intervence NATO. Výrazněji se pak rozcházejí v interpretaci důsledků tohoto zásahu. Nicméně prezentují totožný názor, že kosovský nárok na nezávislost je legitimní.

## **Abstract**

The present bachelor thesis deals with reflection of the Kosovo conflict and NATO intervention in texts of British historians T. G. Ash and Noel Malcolm. The objective of the study is to compare the interpretation and opinions of the authors. This was achieved by using a comparative historiographical analysis based on interpretation of their texts in three areas - the causes of the conflict; the war in Kosovo and NATO intervention; the consequences of NATO intervention and the development of post-war Kosovo. It was found that the authors disagree on the major causes of the conflict in Kosovo. Both scholars interpret the war in Kosovo with pro-Albanian attitude, which is however stronger in Noel Malcolm's work. They both agree on the necessity of the NATO intervention, but their interpretation of the consequences of intervention is significantly different.

However, they present the same opinion that Kosovo's claim to independence is legitimate.

### **Klíčová slova**

Kosovo, kosovský konflikt, zásah NATO, Srbové, Albánci, T. G. Ash, Noel Malcolm

### **Keywords**

Kosovo, Kosovo conflict, NATO intervention, Serbs, Albanians, T. G. Ash, Noel Malcolm

**Rozsah práce:** 75 877

## **Prohlášení**

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15. 5. 2014

Michal Rendla

## **Poděkování**

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Kamilu Pikalovi za podnětné připomínky, cenné rady, ochotu a pomoc při jejím zpracování.

## Obsah

<b>Úvod</b> .....	<b>2</b>
<b>1. Timothy Garton Ash</b> .....	<b>7</b>
<i>1.1. Příčiny konfliktu</i> .....	9
<i>1.2. Válka v Kosovu a zásah NATO</i> .....	12
<i>1.3. Důsledky zásahu NATO a poválečný vývoj Kosova</i> .....	17
<b>2. Noel Malcolm</b> .....	<b>23</b>
<i>2.1. Příčiny konfliktu</i> .....	25
<i>2.2. Válka v Kosovu a zásah NATO</i> .....	32
<i>2.3. Důsledky zásahu NATO a poválečný vývoj Kosova</i> .....	36
<b>Závěr</b> .....	<b>40</b>
<b>Summary</b> .....	<b>44</b>
<b>Použitá literatura</b> .....	<b>46</b>
<b>Seznam užívaných zkratk a pojmů</b> .....	<b>54</b>

## Úvod

Kosovo je území<sup>1</sup> na jihozápadě Balkánského poloostrova, které bylo vždy multietnickou oblastí. Od středověku zde převládají dvě hlavní etnika – Albánci a Srbové. Obě skupiny se snaží si Kosovo přivlastnit a své nároky opírají o argumenty vycházející z odlišných výkladů historie. Jak pro Albánce, tak pro Srby má Kosovo nezměrný emocionální, historický a náboženský význam<sup>2</sup> a oběma etnikům slouží jako důležité vyjádření a zdroj národní identity. Již delší dobu je jedním z nejnebezpečnějších ohnisek napětí a nestability na Balkáně, čímž ohrožuje bezpečnost v Evropě. Problémy Kosova tkví nejen v problematickém soužití Albánců a Srbů, ale také ve sporech o území. Kosovo přitáhlo pozornost mezinárodního společenství především na konci devadesátých let 20. století, kdy dlouhodobě napjatá situace mezi kosovskými Albánci a Srby eskalovala do velmi kruté války, kterou ukončil až zásah NATO.

Tento konflikt logicky přitáhl pozornost veřejnosti, světových médií i mnoha autorů, zabývajících se mezinárodním děním. V práci budu zkoumat, jak kosovský konflikt a zásah NATO interpretují dva britští historici Timothy Garton Ash a Noel Malcolm.<sup>3</sup> Oba lze považovat za vlivné autory, kteří jsou hojně čtení jak v akademické obci, tak v politických kruzích. Jsou to příslušníci stejné generace, přičemž T. G. Ash je o rok starší než Noel Malcolm. V určitých etapách svého života navíc prošli stejnými institucemi, například na přelomu osmdesátých a devadesátých let oba působili v redakci konzervativního britského časopisu *The Spectator*. Na druhé straně je však leccos odlišuje. Oba jsou absolventy prestižních britských univerzit. T. G. Ash vystudoval na Oxfordu, zatímco Noel Malcolm je absolventem konkurenční univerzity v Cambridgi.

---

<sup>1</sup> Některé státy uznávají Kosovo jako nezávislý stát – USA, většina EU – např. Velká Británie, Francie, Itálie i Česká republika. Naopak proti uznání samostatného Kosova je zejména Srbsko, Rusko, dále Řecko, Španělsko nebo Slovensko.

<sup>2</sup> Pro Srby je Kosovo kolébkou jejich národa, kde vznikla také srbská pravoslavná církev, která později za osmanské nadvlády sehrála významnou roli při zachování a oživení srbské národní identity. V roce 1389 se na kosovském území odehrál klíčový moment srbské historie – Bitva na Kosově poli. Samotná bitva je opředena mýty a legendami, které vytvářejí z Kosova posvátnou srbskou půdu, kterou Srbové ztratili. Kosovo je tak považováno za klíčovou součást srbského národního dědictví. Na druhé straně kosovští Albánci se prohlašují za potomky Ilyrů, údajně nejstaršího národa na Balkáně. Kosovo navíc zaujímá významné místo ve vývoji albánského nacionalismu. Čerpáno z Laryš, Martin. *Kosovský konflikt*. In: Šmíd, Tomáš; Vaďura, Vladimír (eds.). *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 112–113. Na pomezí Kosova, resp. Metohije (západní část Kosova) a Albánie žil kníže Lek Dukagjini, který měl údajně sestavit kodex albánského zvykového práva, známý jako *Kanun* (tj. zákoník) Leka Dukagjiniho. V roce 1878 se pak v západním Kosovu zrodila tzv. Prizrenská liga, zahajující éru albánského „národního obrození“. Čerpáno z Hladký, Ladislav; Hradečný Pavel. *Dějiny Albánie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 138–139, 221–225. Kosovo je tedy Albánci vnímáno jako kolébka jejich národního obrození a státotvorné koncepce.

<sup>3</sup> Výběr autorů byl limitován znalostí cizích jazyků autora této práce. V úvahu připadali pouze anglicky píšící autoři.



Především jsou to však stoupenci diametrálně odlišných přístupů. T. G. Ash se ve svých pracích zaměřuje především na transformaci poválečné Evropy a profiluje se jako zastánce Západu a balkánská témata většinou prezentuje v širším evropském (někdy i transatlantickém) kontextu. Oproti tomu Noel Malcolm věnuje ve svých textech užší pozornost přímo západnímu Balkánu a Kosovu, problematiku vykládá v místním či regionálním kontextu.<sup>4</sup>

Předkládaná práce je komparativní historiografickou analýzou založenou na interpretaci textů T. G. Ashe a Noela Malcolma. Cílem práce je porovnat interpretaci a názory obou autorů na kosovský konflikt a zásah NATO. Toho by mělo být dosaženo analyzováním jejich textů vztahujících se ke třem tematickým okruhům, které by měly být dostatečné pro komplexní pokrytí problematiky kosovského konfliktu - kde vidí autoři příčiny konfliktu, jak interpretují válku v Kosovu a jak hodnotí intervenci NATO, a jaký názor mají na důsledky zásahu NATO a poválečný vývoj Kosova. Cílem práce je rovněž potvrdit hypotézu, že Ash a Malcolm se díky odlišným, někdy možná až konfliktním přístupům ke studované problematice, nedokázali shodnout na hlavních příčinách kosovského konfliktu, ovšem shodli se v otázce potřeby intervence NATO, která byla nutná vzhledem k povaze represí namířených vůči albánské populaci v Kosovu.

Práce je rozdělena do dvou kapitol. První kapitola je věnována T. G. Ashovi, druhá kapitola pak Noelu Malcolmovi a jejich pohledu na kosovský konflikt a intervenci NATO. V úvodu obou kapitol budou autoři stručně představeni, bude přiblíženo jejich vzdělání, výzkumné zájmy, jejich akademická kariéra a publikační činnost. Dále jsou obě kapitoly rozděleny do třech podkapitol zkoumajících jednotlivé tematické okruhy v textech obou autorů – tedy příčiny konfliktu, jejich interpretaci války v Kosovu a zásahu NATO, a důsledky intervence NATO a poválečný vývoj Kosova. V rámci kapitol bude také rozebrána kritika, které byly texty T. G. Ashe a Noela Malcolma podrobeny. V závěru pak dojde k porovnání jejich názorů a interpretace zkoumané problematiky a celkovému shrnutí.

Se strukturou práce je částečně spojen i výběr použité literatury. Pro zjištění širšího kontextu problematiky, ověření faktických údajů a vysvětlení určitých pasáží, jimiž se T. G. Ash a Noel Malcolm zabývají, jsem čerpal především z knih českých autorů

---

<sup>4</sup> *Biography*. Timothy Garton Ash. Dostupné z: <http://www.timothygartonash.com/biography.html> (staženo 12. 9. 2013).;

*Noel Robert MALCOLM*. Debrett's. Dostupné z: <http://www.debretts.com/people-of-today/profile/19371/Noel-Robert-MALCOLM>, (staženo 12. 9. 2013).

věnujících se kosovskému konfliktu. Pro pochopení historického pozadí celého konfliktu, samotného konfliktu v letech 1998 a 1999, zásahu NATO a také důsledků konfliktu a poválečného vývoje Kosova pod mezinárodní správou OSN a NATO mi posloužila kapitola Martina Laryše *Kosovský konflikt*,<sup>5</sup> publikovaná v kolektivní monografii *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Přínosné z pohledu historie kosovské problematiky jsou také obsáhlé historické syntézy jako *Dějiny Srbska*<sup>6</sup> nebo *Dějiny Albánie*,<sup>7</sup> nicméně otázka Kosova v nich není hlavním tématem a je zahrnuta jen jako součást širšího zaměření těchto publikací. Primárně se problematice Kosova příliš českých publikací nevěnuje. Za zmínku stojí přehledová monografie *Kosovo* od Patrika Girgla,<sup>8</sup> která se snaží o souhrnné zpracování dějin a vývoje Kosova i válečného konfliktu. Zřejmě největší a nejkompaktnější monografií, jaká u nás zatím o Kosovu vyšla je publikace Václava Štěpánka *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*,<sup>9</sup> pojednávající zejména o jugoslávském období.<sup>10</sup>

V kapitola věnované T. G. Ashovi budu vycházet jednak z jeho knihy *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z devadesátých let*.<sup>11</sup> Autor v ní zachycuje významné okamžiky Evropy devadesátých let, velmi často prostřednictvím vlastních zážitků a zkušeností. Poutavé jsou jeho rozhovory s významnými politiky, ale i s obyčejnými lidmi, kteří byli zasaženi klíčovými událostmi transformující se Evropy. V knize se v šesti kapitolách věnuje také válce v Kosovu a tamní poválečné situaci. Dále se budu opírat

---

<sup>5</sup> Laryš, Martin. *Kosovský konflikt*. s. 111–143. in: Šmíd, Tomáš; Vaňura, Vladimír (eds.). *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, první vydání, 278 stran.

<sup>6</sup> Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, první vydání, 670 stran.

<sup>7</sup> Hladký, Ladislav; Hradečný Pavel. *Dějiny Albánie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, první vydání, 716 stran.

<sup>8</sup> Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, první vydání, 160 stran.

<sup>9</sup> Štěpánek, Václav. *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, první vydání, 471 stran.

<sup>10</sup> Ačkoli nebyla použita pro účely této práce, pro celkový obraz konfliktu a situaci v Kosovu je přínosná kniha Dienstbier, Jiří. *Daň z krve*. Praha: NLN, 2002, první vydání, 359 stran. Dienstbier byl mezi lety 1998 a 2001 zvláštním zpravodajem OSN pro Svazovou republiku Jugoslávii, Bosnu a Hercegovinu a Chorvatsko. Dienstbier v knize popisuje vývoj konfliktu, vlastní zkušenosti a zážitky z Jugoslávie a především pak z Kosova. Mezinárodní společenství poměrně ostře kritizuje z neschopnosti zastavit násilí v Kosovu.

<sup>11</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, první vydání, 408 stran.; Z anglického originálu *History of the Present: Essays, Sketches and Dispatches from Europe in the 1990s*. New York: Random House, 2000, přeložil Šimon Pellar.

o články T. G. Ashe, týkající se kosovské problematiky jako jsou *Kosovo: Was It Worth It?*<sup>12</sup> nebo *The war we almost lost*.<sup>13</sup>

Kapitola zabývající se názory Noela Malcolma na válku v Kosovu a intervenci NATO bude postavena především na Malcolmově stručné syntetické práci *Kosovo: A Short History*,<sup>14</sup> ve které zkoumá historii kosovského regionu s poměrně silným antisrbským postojem. Poznatky z knihy by nám měly přiblížit především Malcolmovy názory ohledně příčin vzniku konfliktu. Kniha byla podrobena poměrně silné kritice, konkrétně například od Aleksa Djilase<sup>15</sup> nebo Thomase Emmerta,<sup>16</sup> na kterou pak Malcolm reagoval svými články. V samotné knize jsou samotná válka a zásah NATO zachyceny pouze okrajově, takže v dalších fázích zkoumání Malcolmových postojů se budu muset spolehnout na jeho články a komentáře.<sup>17</sup>

Oba autoři jsou sice historici, avšak delší dobu působili v redakcích neakademických časopisů a publikují novinové články. Z tohoto důvodu většinu textů, které analyzuji nelze označit za odborné studie. Nicméně tyto žurnalistické práce jsou

---

<sup>12</sup> Ash, Timothy Garton. *Kosovo: Was It Worth It?*. The New York Review of Books. 21. 9. 2000. 10 stran. Dostupné prostřednictvím The Center for Peace in the Balkans z: <http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=13947>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>13</sup> Ash, Timothy Garton. *The war we almost lost*. The Guardian. 4. 9. 2000. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2000/sep/04/balkans2>, (staženo 17. 1. 2014).

<sup>14</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, druhé vydání, lii + 492.

<sup>15</sup> Djilas, Aleksa. *Imagining Kosovo: A Biased New Account Fans Western Confusion*. Foreign Affairs. Vol. 77, No. 5 (září - říjen, 1998), str. 124–131. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:

<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/214289404/2292AEACF3124AEPPQ/26?accountid=15618>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>16</sup> Emmert, Thomas. Review of Malcolm, Noel, *Kosovo: A Short History*. HABSBUrg, H-Net Reviews. květen 1999. Dostupné z: <http://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=3058>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>17</sup> Malcolm, Noel. *Did no good come from intervention?*. The Daily Telegraph. 24. 3. 2000. Dostupné prostřednictvím Bosnian Institute z: [http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report\\_format.cfm?articleID=2885&reportid=129](http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report_format.cfm?articleID=2885&reportid=129), (staženo 13. 4. 2014); Malcolm, Noel. *Weighing Independence for Kosovo*. New Brunswick Telegraph Journal. Saint John, N. B.: Infomart/Postmedia Network Inc. 10. 6. 1999. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:

<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/423075224/7C9BA9CC024947E1PQ/1?accountid=15618>, (staženo 13. 4. 2014);

Malcolm, Noel. *Kosovo: Only independence will work*. The National Interest. Washington: National Interest, Inc. zima 1998/1999. číslo 54. s. 23–26. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:

<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/218433760/2292AEACF3124AEPPQ/38?accountid=15618>, (staženo 30. 4. 2014);

Malcolm, Noel. *Why we were right to bomb Kosovo*. The Daily Telegraph. 25. 5. 2000. Dostupné prostřednictvím Bosnian Institute z: [http://www.bosnia.org.uk/news/news/250300\\_1.cfm](http://www.bosnia.org.uk/news/news/250300_1.cfm), (staženo 13. 4. 2014);

Malcolm, Noel. *Partition is not the answer*. The Daily Telegraph. 4. 5. 1999. Dostupné prostřednictvím Bosnian Institute z: [http://www.bosnia.org.uk/news/news/160599\\_1.cfm](http://www.bosnia.org.uk/news/news/160599_1.cfm), (staženo 13. 4. 2014).

významné pro formování veřejného mínění a kolektivní paměti a už proto by měly být analyzovány.

## 1. Timothy Garton Ash

T. G. Ash je britský historik, publicista a komentátor. Jeho práce se zaměřují zejména na přeměnu Evropy v posledním čtvrtstoletí, především pak na osvobození zemí střední Evropy od komunistických režimů,<sup>18</sup> sjednocení Německa,<sup>19</sup> a také na vztahy Evropské unie se Spojenými státy či rostoucími nezápadními mocnostmi jako je Čína.<sup>20</sup>

Vystudoval moderní historii na Oxfordské univerzitě, postgraduální studium absolvoval na St. Antony's College na Oxfordu a poté na Svobodné univerzitě v tehdejší Západní Berlíně a na Humboldtově univerzitě ve Východním Berlíně.<sup>21</sup> Z Německa začal cestovat za železnou oponu a v průběhu osmdesátých let popisoval a analyzoval konec komunismu ve střední Evropě v příspěvcích pro *The New York Review of Books*, *The Independent*, *The Times* a pro *The Spectator*. V současné době je profesorem evropských studií na Oxfordské univerzitě a vedoucím pracovníkem na Hooverově Institutu při Stanfordově univerzitě. Zůstává přitom i nadále pravidelným přispěvatelem esejů do *The New York Review of Books*, píše sloupky pro liberální deník *The Guardian* a jeho publicistické texty vycházejí také v *The New York Times*, *The Washington Post* a *The Wall Street Journal*.<sup>22</sup>

Kosovské problematice se Ash věnuje v knize *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*, ve které je shromážděno třicet jeho esejů a analytických reportáží, původně publikovaných pro *The New York Review of Books*, které zachycují pád komunistických režimů ve střední a východní Evropě a dění v bývalé Jugoslávii v devadesátých letech 20. století. Jak již napovídá název knihy, nelze tvrdit, že by se jednalo o klasickou historiografickou knihu zpracovávající přehled dějin jednotlivých národů, států nebo regionů. Termín „dějiny přítomnosti“<sup>23</sup> Ash přebрал od bývalého amerického diplomata George Kennana, který jej použil v recenzi jiné Ashovy knihy *Užitečná protiventství*. Kennan se tímto pojmem snažil popsat přístup, který Ash při psaní knihy použil a samotný Ash se s termínem „dějiny přítomnosti“ ztotožňuje,

---

<sup>18</sup> Ash, Timothy Garton. *The Magic Lantern: The Revolution of '89 Witnessed in Warsaw, Budapest, Berlin, and Prague*. New York: Random House, 1993, druhé vydání, 167 stran.

<sup>19</sup> Ash, Timothy Garton. *In Europe's Name: Germany and the Divided Continent*. New York: Random House, 1993, první vydání, 680 stran.

<sup>20</sup> Ash, Timothy Garton. *Free World: America, Europe, and the Surprising Future of the West*. New York: Random House, 2004, první vydání, 286 stran.

<sup>21</sup> *Fellows: Timothy Garton Ash*. Hoover Institution. 11. 6. 2012. Dostupné z: <http://www.hoover.org/fellows/10575>, (staženo 30. 3. 2013)

<sup>22</sup> *Biography*. Timothy Garton Ash. Dostupné z: <http://www.timothygartonash.com/biography.html>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>23</sup> Termín „dějiny přítomnosti“ je třeba chápat jako metaforu.

protože podle něj naprosto vystihuje, jakým stylem se snaží jako historik a žurnalista psát. Jde o sbírku textů, odrážející Ashovy vlastní názory, zkušenosti a zážitky z cest, které vznikaly v průběhu, nebo bezprostředně po popisovaných událostech. Texty jsou navíc propojeny určitou chronologickou osou, zachycující významné události, které nejsou součástí jednotlivých esejů.<sup>24</sup> Celkově se v knize nachází šest kapitol, v nichž Ash komentuje a popisuje dění v Kosovu či Srbsku v rozmezí let 1997–1999. Další informace jsou doplněny z Ashových článků a komentářů vydaných převážně po konci války v Kosovu.

Proti Ashovým textům týkajících se války a situace v Kosovu jsou namířeny poměrně ostré a dodejme také, že ojedinělé kritiky – *King of the Court Historians*<sup>25</sup> a *Armchair Warrior*<sup>26</sup> z pera George Szamuelyho. Szamuely je seniorní výzkumný pracovník na Global Policy Institute při londýnské Metropolitní univerzitě, kde se zabývá Balkánem, humanitárními intervencemi či mezinárodními trestními tribunály. V minulosti pak psal sloupky do *New York Press*.<sup>27</sup> Proslul mimo jiné aférou s velkým množstvím nevrácených knih knihovně New Yorkské univerzity.<sup>28</sup> Szamuely označuje T. G. Ashe jako „krále dvorních historiků“, který je najatý a dobře odměňovaný prostřednictvím grantů, cen, zahraničních cest a stáží za vyprávění určitého příběhu, který chtějí slyšet západní vůdci.<sup>29</sup> Szamuelyho tvrzení, že Ash vypráví příběhy ve prospěch západních lídrů, je ovšem přehnané, protože jak bude ukázáno v dalších částech mé práce, Ash je k politice Západu velmi kritický.

Zmínil jsem, že Szamuelyho kritika je ojedinělá, tedy alespoň z pohledu četnosti odborných posudků Ashových textů týkajících se kosovského konfliktu. Důvod je podle mého názoru možné hledat v tom, že Ashe lze označit jako mainstreamového autora, pro kterého nejsou typické vyhraněné názory a jeho práce tak nejsou podrobeny přílišné kritice.

---

<sup>24</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 7–8.

<sup>25</sup> Szamuely, George. *King of the Court Historians*. Antiwar.com. 25. 1. 2000. Dostupné z: <http://www.antiwar.com/szamuely/pf/p-sz012500.html>, (staženo 11. 4. 2014).

<sup>26</sup> Szamuely, George. *Armchair Warrior*. Antiwar.com. 8. 9. 2000. Dostupné prostřednictvím The Center for Peace in the Balkans z: <http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=13941>, (staženo 11. 4. 2014).

<sup>27</sup> *George Szamuely*. Global Policy Institute. 2014. Dostupné z: <http://www.gpilondon.com/people/george-szamuely/>, (staženo 11. 4. 2014).

<sup>28</sup> Blair, Jason. *N.Y.U. Library Scofflaw Taken Out of Circulation*. The New York Times. 6. 10. 1999. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1999/10/06/nyregion/nyu-library-scofflaw-taken-out-of-circulation.html>, (staženo 11. 4. 2014).

<sup>29</sup> Szamuely, George. *King of the Court Historians*. Antiwar.com. 25. 1. 2000. Dostupné z: <http://www.antiwar.com/szamuely/pf/p-sz012500.html>, (staženo 11. 4. 2014).

## 1.1. Příčiny konfliktu

Podle T. G. Ashe sahají příčiny války mezi Srby a Albánci „o tuto evropskou Palestinu“<sup>30</sup> přinejmenším do druhé poloviny 19. století, kdy se o Kosovu vedla jednání na Berlínském kongresu (1878)<sup>31</sup> i v rámci Prizrenské ligy<sup>32</sup>, nicméně Ash tyto události a jejich dopady na kosovský konflikt z historického pohledu nijak blíže nerozebírá. Pouze v jiné části zmiňuje, že Prizrenská liga, „jak si čtenář bezpochyby uvědomuje . . ., si dala za úkol prosadit vznik samostatného albánského státu v etnických hranicích“.<sup>33</sup> Stejně tak se příliš nezabývá ani jinými historickými příčinami a souvislostmi albánsko-srbských sporů o Kosovo, uvádí jen skutečnost, že Srbové Kosovo mytologicky spojují s počátky svého velkého středověkého státu a národní identity, protože zde roku 1389 prohráli bitvu s Turky<sup>34</sup> a navíc se na jeho území nachází slavné srbsko-byzantské kláštery, což dává do kontrastu se skutečností, že dnes tvoří 90% kosovského obyvatelstva Albánci.<sup>35</sup> V souvislosti s mytologickým významem Kosova pro srbské národní dějiny odkazuje na druhého zkoumaného autora Noela Malcolma, který podle Ashe „velmi vědecky a velmi trpce tyto mýty pitvá“ ve své knize *Kosovo: A Short History*.<sup>36</sup>

Dále Ash poukazuje na hluboké národnostní rozpory a odcizení albánské a srbské komunity, které bylo možné lehce přetavit až ve válečný konflikt. Za příklad dává osobní setkání s albánským představitelem, který ani nechce vyslovit jméno ulice, ve které bydlí, protože je srbské nebo oddělení albánských a srbských dětí ve škole zdí, takže děti spolu vůbec nepříjdou do styku. Popisuje i stereotypní představy, které o sobě obě etnika mají. Albánci hovoří o kosovských Srbech „jako o nadutcích, kteří chtějí být největším

---

<sup>30</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 336.

<sup>31</sup> Velmocenský kongres v Berlíně měl vést k definitivnímu uspořádání poválečných poměrů na Balkáně po rusko-osmanské válce. Čerpáno z Hladký, Ladislav; Hradečný Pavel. *Dějiny Albánie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 221–222.

<sup>32</sup> V roce 1878 se v západním Kosovu zrodila tzv. Prizrenská liga, zahajující éru albánského „národního obrození“. Čerpáno z Ibid., s. 221–225.

<sup>33</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 216.

<sup>34</sup> Bitva na Kosově poli, která se odehrála v roce 1389, je jedním z klíčových momentů srbské historie. V bitvě se na kosovském území střetla osmanská vojska se Srby a porazila je, což v důsledku znamenalo začátek dlouhotrvajícího období nadvlády Osmanské říše na Balkáně. Samotná bitva je opředená mýty a legendami (kníže Lazar, který vedl srbská vojska při bitvě na Kosově poli, si předem zvolil porážku v boji za to, že srbskému národu zajistí věčné nebeské království), které vytvářejí z Kosova posvátnou srbskou půdu. Čerpáno z Laryš, Martin. *Kosovský konflikt*. In: Šmíd, Tomáš; Vaňura, Vladimír (eds.). *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 112–113.

<sup>34</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 113.

<sup>35</sup> Ibid., s. 214.

<sup>36</sup> Ibid., s. 394.

kohoutem na smetišti“, zatímco Ashovi připadají „dost skleslí a vystrašení“. Opačně zase Srbové hledí na Albánce jako „na ďábelské sprežence, kteří mají *záměrně* co nejvíc dětí, aby se mohli v Kosovu roztahovat“. <sup>37</sup>

Ve střednědobé retrospektivě vidí Ash příčinu války v Kosovu v přístupu Západu a jeho politice appeasementu. Západ nechal deset let vládnout v Jugoslávii Slobodana Miloševiče, postkomunistu, který dokázal za tuto dobu pro sebe a svoji rodinu získat s pomocí srbského nacionalismu velkou moc a bohatství. V souvislosti s politikou appeasementu Ash poukazuje na zajímavou analogii v přístupu Západu k Hitlerovi a k Miloševičovi. Pokud by byl podle něj Hitler zastaven v roce 1936, když obsadil demilitarizované pásmo Porýní, mohlo být ušetřeno 50 milionů životů. Kdyby západní mocnosti udeřily na Miloševiče již na podzim roku 1991, kdy jeho síly obléhaly chorvatské město Vukovar<sup>38</sup>, mohlo být asi 250 tisíc mužů, žen a dětí stále naživu.<sup>39</sup>

Další výtku Ash směřuje obecně na politické představitele západní Evropy, kteří jsou podle něj především zodpovědní za to, co se děje na evropském kontinentě. Ti si po skončení studené války určili nesprávné priority a nepochopili, že pád komunistických režimů ve východní polovině Evropy ohrožuje Evropu jako celek a zaměřovali se, místo řešení tohoto problému, na prohlubování integrace v západní Evropě.<sup>40</sup>

Když Ash píše o vině na straně Západu, směřuje svoji kritiku jednak na oba transatlantické partnery, USA a Evropu (konkrétně zejména západní Evropu<sup>41</sup>), tak také na organizaci NATO. Tehdejšího amerického prezidenta Williama Jeffersona Clintona a jeho kabinet obviňuje, že „mají plná ústa ohnivých slov, ale doprovázejí je jen vlažnými činy“. <sup>42</sup> Jako příklad uvádí zejména pozdější neochotu prezidenta Spojených států riskovat život byt' jen jediného amerického vojáka v pozemní akci proti srbským jednotkám v Kosovu.<sup>43</sup> Clinton tuto skutečnost opravdu veřejně deklaroval v televizním

---

<sup>37</sup> Ibid., s. 216.

<sup>38</sup> V červnu 1991 vyhlásil chorvatský parlament nezávislost Chorvatska na jugoslávské federaci, což vyvolalo ozbrojené střety mezi chorvatskými polovojenskými jednotkami a domobranou chorvatských Srbů, kteří tvořili velkou a především v tzv. Krajině (centrální a západní část Chorvatska) a ve Slavonii kompaktní menšinu. Chorvatské oddíly obsadily Vukovar a vyhnaly z něj Srby, což vyvolalo zásah Jugoslávské armády, která po dvouměsíčním obléhání město dobyla, ovšem za cenu téměř úplného zničení města. Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 526.

<sup>39</sup> Ash, Timothy Garton. *The new Adolf Hitler?*. CNN.com. 29. 3. 1999. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/time/1999/03/29/hitler.html> (staženo 13. 1. 2014).

<sup>40</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 336.

<sup>41</sup> Především pak největší a nejmocnější země jako je Velká Británie, Německo a Francie.

<sup>42</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 336.

<sup>43</sup> Ibid., s. 337.



rozhovoru 24. března 1999: „Pokud budeme NATO vyzváni, abychom tak učinili, měli by se naši vojáci zúčastnit mise k udržení míru, ale nemám v úmyslu poslat naše jednotky do Kosova, aby tam bojovaly ve válce.“<sup>44</sup>

Za bezprostřední příčinu občanské války mezi Srby a kosovskými Albánci pak Ash označuje skutečnost, kterou lze opět přičíst Západu jako další jeho chybu a selhání. Touto událostí s dalekosáhlými důsledky bylo uzavření Daytonské dohody s Miloševićem, která ukončila válku v Bosně a Hercegovině.<sup>45</sup> Daytonská smlouva do značné míry přijala územní rozdíly a uznala realitu etnických poměrů dosažených násilím, čímž kosovským Albáncům ukázala, že taktika občanské neposlušnosti usilující o samostatnost pouze nenásilnými prostředky není účinná, a že pouze násilí by mohlo přinést svobodu.<sup>46</sup> Daytonská smlouva tak měla vliv na zrod UÇK,<sup>47</sup> která byla zformována jen několik málo měsíců po jejím podpisu, jak řekl Ashovi Adem Demaçi, někdejší dlouholetý politický vězeň a hlavní politický oponent umírněného kosovského prezidenta Ibrahima Rugovy.<sup>48</sup> Doplnil bych, že podpis Daytonské mírové dohody měl dopad na vztahy západních velmocí k Miloševićovi a jeho režimu. Západ do té doby požadoval jeho odchod z mocenských pozic, nicméně podpisem smlouvy Milošević změnil sám sebe v mírotvůrce. Proto byly oslabeny sankce vůči Srbsku, částečně normalizovány vztahy ze strany západních států a také hlavní západní média ustoupila od kampaně proti Miloševićovi a Srbům.<sup>49</sup> Proměna Miloševićova obrazu proto mohla v dalších letech sehrát roli ve váhavém postupu Západu při řešení kosovské krize. Ash doplňuje, že samotným podnětem k masovému ozbrojenému povstání kosovských Albánců byly jednak nepokoje v sousední Albánii na jaře 1997, v jejichž důsledku se do rukou UÇK dostaly zbraně z albánských vojenských skladů, ale také tvrdý postup srbských armádních a policejních složek v únoru 1998, proti do té doby jednotlivým rebelujícím kosovskoalbánským klanům i celým vesnicím.<sup>50</sup>

---

<sup>44</sup> *Transcript: Clinton addresses nation on Yugoslavia strike.* CNN.com. 24. 3. 1999. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1999/03/25/clinton.transcript/>, (staženo 18. 1. 2014).

<sup>45</sup> Tato dohoda, podepsaná 21. listopadu 1995 v americkém Daytonu, ukončila konflikt v Bosně a Hercegovině a nastolila zde mezinárodní správu. Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 538.

<sup>46</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 287.

<sup>47</sup> Kosovská osvobozená armáda – guerillové hnutí kosovských Albánců usilující o nezávislost Kosova ozbrojenými prostředky. Čerpáno z Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, s. 90–91.

<sup>48</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 286.

<sup>49</sup> Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 538–539.

<sup>50</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 287.

Jako další selhání západních představitelů, nyní již po vypuknutí občanské války v Kosovu, označuje Ash podcenění Miloševiče ze strany západních představitelů a do jisté míry také jejich sebeklam v podobě přílišné víry, že pod pohrůzkou bombardování Miloševiče přinutí ustoupit a přijmout podobné řešení, jako byly dohody z Rambouillet.<sup>51</sup> Tvrdí, že západní lídři se nechali oklamat válkou v Bosně a Hercegovině, ze které si vzali špatné ponaučení, protože se domnívali, že Miloševiče k podepsání Daytonské dohody donutilo americké bombardování srbských jednotek.<sup>52</sup> Podle Ashe však zapomněli, že nejprve byla nezbytná velká pozemní ofenziva chorvatských vojsk namířená proti Srbům,<sup>53</sup> která předcházela bombardování, a která dostala Miloševiče pod tlak.<sup>54</sup>

Ash tedy za hlavní příčiny války v Kosovu považuje appeaserský přístup Západu vůči Miloševičovi a obecněji pak neaktivní, neobratný postoj mezinárodního společenství ke kosovské problematice, což je pravděpodobně do značné míry ovlivněno jeho snahou nahlížet na události z širší perspektivy a v mezinárodním kontextu, nikoli jako na izolované problémy jednoho konkrétního státu či regionu. Západní mocnosti, tedy Spojené státy a vyspělé státy západní Evropy, sdružené v NATO, by tak měly v jeho vnímání působit jako určitý „garant světové bezpečnosti“, který však selhal, díky dlouhodobé nečinnosti při řešení kosovského problému.

## 1.2. Válka v Kosovu a zásah NATO

Co se týče Ashova názoru na intervenci NATO a její legitimitu, hodnocení jejího provedení a důsledků, je třeba uvést, že Ash s vojenským zásahem NATO v principu

---

<sup>51</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 336. Vyjednávání o Rambouilletské dohodě na přelomu února a března 1999 byla posledním diplomatickým pokusem, jak přimět Miloševiče k mírovému řešení kosovské války. Zástupci kosovských Albánců návrh dohody nakonec podepsali, ačkoli měli výhrady k části týkající se neměnitelnosti hranic Kosova a jeho potvrzení v rámci Jugoslávie. Srbská strana však dohodu odmítla, zejména kvůli tzv. Annexu B, který zajišťoval vojskům NATO právo volného pohybu po území Jugoslávie. V důsledku neúspěšných mírových jednání pak 24. března 1999 letectvo NATO zahájilo ozbrojenou kampaň vůči jugoslávským silám v Kosovu. Čerpáno z Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, s. 105–108.

<sup>52</sup> Na konci srpna 1995 byla v reakci na stále se zhoršující situaci v Bosně a Hercegovině zahájena operace Deliberate Force. Během ní bombardovala americká letadla po čtrnáct dní srbské pozice v Bosně a Hercegovině a podařilo se jim významně narušit spojení a logistiku armády bosenských Srbů. Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 538.

<sup>53</sup> Ve skutečnosti proběhly v květnu a srpnu 1995 dvě chorvatské ofenzivy – „Blesk“ a „Bouře“, během kterých byla zlikvidována na chorvatském území se nacházející neuznaná republika Srbská krajina, která byla loajální k Miloševičově Jugoslávii. Po její likvidaci bylo téměř 200 tisíc etnický srbských civilistů vyhnáno do Srbska. Čerpáno z Ibid., s. 537.

<sup>54</sup> Ash, Timothy Garton. *Kosovo: Was It Worth It?*. The New York Review of Books. 21. 9. 2000. s. 7. Dostupné prostřednictvím The Center for Peace in the Balkans z: <http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=13947>, (staženo 12. 9. 2013).

souhlasí. Nicméně je značně kritický ke způsobu jejího provedení.

Nutnost zásahu Ash odůvodňuje zkušenostmi z osobní návštěvy Kosova v zimě 1998–1999. Podle něj se v Kosovu odehrávala humanitární katastrofa, při které bylo vyhnáno ze svých domovů 300 tisíc kosovských Albánců. „Na začátku roku 1999 se zdálo nejpravděpodobnější, že při absenci dalších rozhodných akcí Západu, by na jaře a v létě 1999 albánsko-srbský konflikt na zemi eskaloval a způsobil ještě horší humanitární krizi“, čemuž napovídal přesun srbských sil do Kosova a zahájení systematických čistek území těsně před nebo přibližně současně se zahájením bombardování NATO. Situace tak vyžadovala, aby Srbsko bylo odstrašeno silou. Motiv odvrácení humanitární katastrofy byl navíc zdůrazňován západními představiteli, kteří se tak podle Ashova názoru snažili ospravedlnit provedení vojenské akce bez schválení RB OSN.<sup>55</sup>

Ashův souhlas se zásahem NATO ospravedlňovaným motivem zabránění humanitární katastrofě naprosto odmítá již zmíněný George Szamuely. Podle něj humanitární krize v Kosovu v březnu 1999 nebyla a kosovští Albánci začali utíkat přes hranice až po zahájení bombardování NATO. Szamuely také přidává domněnku, že „srbská zvěrstva mohla být sama odpovědí na dřívější albánská zvěrstva“. Ve svých tvrzeních jde však dál, když říká, že cílem NATO nikdy nebylo „zachránit ‚pronásledované‘ kosovské Albánce“, ale „vždy šlo o zajištění Balkánu pro NATO v rámci příprav na cestu Západu do střední Asie“. <sup>56</sup> Szamuelym zmíněné přípravy na postup Západu do střední Asie, bez uvedení jakýchkoli důkazů či argumentů podporujících toto tvrzení, bych však označil za čistě spekulativní, možná až paranoidní názor muže, který se snaží Západ obvinít z imperiální politiky.

Podobně důležitý motiv, jako snaha odvrátit humanitární katastrofu, byla podle Ashe obava západních lídrů z destabilizace celého regionu. Obavy se týkaly především možnosti, že by kosovský konflikt zahrnující Albánce, vedl k rozdělení Makedonie. Tato země s pouhými dvěma miliony obyvatel přijala do té doby 230 tisíc kosovských uprchlíků a stoupalo napětí mezi velkou albánskou menšinou a většinovou slovanskou populací.<sup>57</sup> Navíc by takový vývoj mohl mít za následek vtažení do stále se rozrůstající

---

<sup>55</sup> Ash, Timothy Garton. *The war we almost lost*. The Guardian, 4. 9. 2000. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2000/sep/04/balkans2>, (staženo 17. 1. 2014).

<sup>56</sup> Szamuely, George. *Armchair Warrior*. Antiwar.com, 8. 9. 2000. Dostupné prostřednictvím The Center for Peace in the Balkans z: <http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=13941>, (staženo 11. 4. 2014).

<sup>57</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 338–339.

krize Bulharska a dvou členů NATO – Řecka a Turecka.<sup>58</sup>

Posledním motivem pak byl podle Ashova mínění pocit lídrů NATO, že po tolika prázdných výhrůžkách namířených proti Miloševićovi, už musí aliance nějak jednat, aby si zachovala svoji důvěryhodnost, ještě navíc s ohledem na blížící se padesáté výročí organizace.<sup>59</sup>

NATO však dle Ashe ke svému zásahu nezvolilo správné prostředky. Autor kritizuje volbu leteckého zásahu, jehož prostřednictvím nebylo možné dosáhnout zastavení etnických čistek na zemi, což vytyčil prezident Clinton jako jeden z cílů operace ve svém již výše zmíněném televizním vystoupení: „Náš úkol je jasný, ukázat vážnost úmyslu NATO tak, aby srbští lídři pochopili nezbytnost zvrácení průběhu, odvrátit ještě krvavější útoky proti nevinným civilistům v Kosovu, a pokud to bude nezbytné, vážně poškodit schopnost srbské armády ubližovat obyvatelům Kosova.“<sup>60</sup> Ačkoli NATO disponovalo nejmodernějšími bombardéry s laserem řízenými bombami, nebylo možné ani s jejich využitím najít a zničit chytře ukryté tanky, které srbské jednotky ukryly do garáží, a už vůbec ne „polovojenské bojůvky, jež si noc co noc vybírají k útoku jinou albánskou usedlost“.<sup>61</sup> Tím se dostáváme k Ashovu názoru, že do Kosova mělo být ihned na začátku občanské války vysláno pozemní vojsko, nicméně jak bylo zmíněno výše, americký prezident Clinton avizoval již předem, že nehodlá vyslat vojáky do pozemní operace v Kosovu a riskovat tak životy amerických vojáků. Clintonův přístup je Ashovi opravdu trnem v oku, protože nechápe, jak je možné „dovolit, aby milion nevinných civilních příslušníků jiného národa strašlivě strádal jen proto, že nechci riskovat život jediného profesionálního vojáka“.<sup>62</sup> Také spekuluje, zda pokud by se v oblasti hned od začátku kosovské krize nacházely dostatečně početné pozemní síly, možná by nebylo ani nutné je použít, protože Milošević by byl pod silnějším nátlakem a ustoupil by dříve. Srbský diktátor se totiž podle jeho názoru podobal Hitlerovi a Stalinovi v tom, že „programově páchané zlo a strategické šílenství se u něj snoubí s taktickým realismem“.<sup>63</sup>

Další problém, na který Ash v knize poukazuje je, že letecké útoky neměly být

---

<sup>58</sup> Ash, Timothy Garton. *The war we almost lost*. The Guardian, 4. 9. 2000. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2000/sep/04/balkans2>, (staženo 17. 1. 2014).

<sup>59</sup> Ibid.

<sup>60</sup> *Transcript: Clinton addresses nation on Yugoslavia strike*. CNN.com, 24. 3. 1999. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1999/03/25/clinton.transcript/>, (staženo 18. 1. 2014).

<sup>61</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. s. 337.

<sup>62</sup> Ibid., s. 344.

<sup>63</sup> Ibid.

zaměřeny na Srbsko a neměly bombardovat tamní civilní cíle.<sup>64</sup> Místo útoků na Srbsko mělo být prioritou osvobození Kosova.<sup>65</sup> Ash však v tomto názoru není úplně konzistentní. V článku *The war we almost lost* vydaném v září 2000, který analyzuje celý zásah NATO, uvádí jako jednu z možných příčin, proč se Milošević nakonec vzdal, že aliance začala útočit na „hlavu hada“. Tím má na mysli bombardování bělehradské elektrické rozvodné sítě, což podle Ashe poškodilo Miloševićův centrální velící a kontrolní systém a morálku jeho národa.<sup>66</sup>

Jako velkou chybu NATO Ash označuje nepřípravenost na reakci Miloševiče, ke které přistoupil po zahájení bombardování. Skutečností je, že jakmile byly letecké operace zahájeny, srbské akce nabraly na intenzitě.<sup>67</sup> Už rok předtím bylo vyhnáno z domova na 300 tisíc kosovských Albánců,<sup>68</sup> nicméně během měsíce od začátku bombardování bylo kosovských uprchlíků již 850 tisíc.<sup>69</sup> Ačkoli ani Ash osobně v žádném případě neočekával tak rychlou a tvrdou odvetnou policejní a vojenskou akci proti UÇK a albánskému obyvatelstvu v Kosovu, NATO by podle něj jako vojensko-politická aliance mělo „mít plán i pro ty nejméně pravděpodobné eventuality“.<sup>70</sup> Podobný scénář navíc byli schopni předpovědět politici bývalé Jugoslávie. Tehdejší slovinský prezident Milan Kučan v osobním rozhovoru s Ashem v září 1998 na Ashovo tvrzení, že „Milošević přece nemůže Kosovo ‚vyčistit‘ od milionu osmi set tisíc lidí“ reagoval

---

<sup>64</sup> Byly zničeny asi dvě třetiny průmyslových kapacit Srbska, 70% elektrárenských kapacit, většina informační a mediální struktury a část dopravní infrastruktury. Čerpáno z Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, s. 112. Při bombardování došlo také k několika diskutabilním incidentům, které vyvolaly kritiku. Jako příklad lze uvést zasažení čínského velvyslanectví v Bělehradu, zabití 87 albánských civilistů při útoku na vesnici Koriša, zasažení konvoje albánských uprchlíků, vlaku s pasážíry jedoucího z Bělehradu, nebo bombardování budov srbské státní televize a rádia v Bělehradu. Čerpáno z *Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia*. UN-ICTY. 13. 6. 2000. Dostupné z: <http://www.icty.org/sid/10052#IVB1>, (staženo 27. 4. 2014).

<sup>65</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 343.

<sup>66</sup> Ash, Timothy Garton. *The war we almost lost*. The Guardian. 4. 9. 2000. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2000/sep/04/balkans2>, (staženo 17. 1. 2014).

<sup>67</sup> UÇK se pokusila využít útoku NATO k ofenzivě proti jugoslávské armádě. Srbské jednotky a polovojenské oddíly na to zareagovaly „pomstychtivou operací“. Zaútočily na UÇK a zahájily také masové represálie proti Albáncům v Kosovu. UÇK zase zabíjela Albánce, kteří spolupracovali se Srby, jako zrádce a kolaboranty. Tento vývoj vyvolal masový úprk albánského obyvatelstva především do Albánie, ale také Makedonie, Černé Hory a Srbska. Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 546–547. Průběh a zajištění srbské operace ovšem svědčil o jejím předběžném naplánování a přípravě. Čerpáno z Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, s. 108. Nelze ji tedy považovat za „spontánní reakci“ srbských ozbrojených sil na ofenzivu UÇK.

<sup>68</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 338.

<sup>69</sup> Ash, Timothy Garton. *The war we almost lost*. The Guardian. 4. 9. 2000. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2000/sep/04/balkans2>, (staženo 17. 1. 2014).

<sup>70</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 337–338.

cynickou poznámkou: „Abyste se nemýlil.“ Před stejným nebezpečím varoval i tehdejší prezident Makedonie Kiro Gligorov.<sup>71</sup> Ash zmiňuje také myšlenku, že Milošević udělal z propagandistického hlediska obrovskou chybu, když začal rychle a brutálně vyhánět kosovské Albánce. Pokud by se tak nestalo, možná by aliance nevydržela 78 dní bombardování bez schválení RB OSN. Ovšem spojenectví NATO se postupně prohlubovalo, právě díky televizním a novinovým zprávám o kosovských uprchlících, které převážily i negativní dopad zpráv o civilistech zabitých bombardováním NATO.<sup>72</sup>

Po více než dvouměsíčním bombardování přistoupil Milošević na začátku června k mírové dohodě, srbské jednotky se začaly stahovat z Kosova a NATO 10. června 1999 zastavilo letecké útoky.<sup>73</sup> Ash přiznává, že nečekal, že k ústupu Miloševiče nakonec dojde „tak brzy“<sup>74</sup> a spekuluje o důvodech, které k tomu Miloševiče donutily. K výše zmíněnému zacílení NATO na bělehradskou rozvodnou síť a postupnému prohlubování pevnosti spojenectví uvnitř aliance přidává další dva důvody. Jednak NATO konečně směřovalo k věrohodné hrozbě pozemní invaze, když americký prezident Clinton navrhl zvýšení počtu jednotek NATO kolem Kosova na 50 tisíc. A významnou roli podle Ashe sehrála také skutečnost, že dlouhodobý podporovatel Miloševičova režimu – Rusko, které odsoudilo bombardování a dočasně zmrazilo vztahy s NATO,<sup>75</sup> ustoupilo od další podpory Miloševiče. Zásahu na změně ruského postoje, který zvýšil tlak na Miloševiče, přiznává Ash Clintonově administrativě.<sup>76</sup>

Ash tedy schvaluje zásah NATO, protože bylo podle jeho mínění nutné odpovědět na humanitární katastrofu, která se v Kosovu odehrávala a zároveň zabránit destabilizaci celého regionu, pokud by se kosovská krize nadále prohlubovala. NATO však nezvolilo správné prostředky, protože pouze bombardováním nebylo možno zabránit etnickým čistkám na zemi. Za největší chybu NATO Ash považuje neschopnost NATO předvídat Miloševičovu reakci na bombardování a nenasazení vojáků do pozemní akce, kteří by mohli zabránit zintenzivnění srbských akcí, které následovalo po zahájení bombardování.

---

<sup>71</sup> Ibid., 336–337.

<sup>72</sup> Ash, Timothy Garton. *The war we almost lost*. The Guardian. 4. 9. 2000. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2000/sep/04/balkans2>, (staženo 17. 1. 2014).

<sup>73</sup> Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 548.

<sup>74</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 345.

<sup>75</sup> Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 547.

<sup>76</sup> Ash, Timothy Garton. *The war we almost lost*. The Guardian. 4. 9. 2000. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2000/sep/04/balkans2>, (staženo 17. 1. 2014).

### 1.3. Důsledky zásahu NATO a poválečný vývoj Kosova

Intervence NATO podle Ashova mínění rozhodla zápas mezi Srby a kosovskými Albánci o Kosovo ve prospěch Albánců, ačkoli tento vývoj podle něj „tvůrci západní politiky rozhodně nezamýšleli“ a stále zůstávali pevně přesvědčeni, že Kosovo bude mnohonárodnostní stát, kde budou mít možnost žít i Srbové.<sup>77</sup> Většina kosovských vyhnanců se sice vrátila zpět do Kosova, ovšem Ash označuje tamní poválečnou situaci jako „téměř absolutní etnickou separaci“.<sup>78</sup> Po příchodu mezinárodních jednotek KFOR<sup>79</sup> odešla většina Srbů do Srbska a ty, kteří se rozhodli v Kosovu zůstat, zahnali albánští navrátilci zastrašováním a výhrůžkami do izolovaných enkláv.<sup>80</sup> „Každý, kdo si myslel, že proto, že kosovští Albánci byli dlouho oběťmi, byli tedy ‚ti dobří‘, získali lekci vedoucí k vystřízlivění, když Kosované provedli zpětnou etnickou čistku na Srbech pod nosem jednotek NATO“.<sup>81</sup> Tuto Ashovu větu lze nicméně vztáhnout i na samotného autora. V tomto bodě totiž poměrně výjimečně (kromě kritiky chování a určitých akcí UÇK)<sup>82</sup> akcentuje skutečnost, že kosovský konflikt rozhodně nebyl černobílý, a že zločiny páchaly obě strany v průběhu celého konfliktu, jak Srbové, tak kosovští Albánci. Ashův proalbánský postoj kritizuje George Szamuely, což dokládá na příkladu, jaký druh jazyka Ash při svém psaní používá, když popisuje albánské zločiny na Srbech jako „zpětnou etnickou čistku“ či „odvetné zabíjení“.<sup>83</sup> Osobně se ztotožňuji s kritikou určité nevyváženosti Ashových názorů, protože z jeho textů opravdu lze cítit jistý příklon na stranu kosovských Albánců, které považuje za oběti srbského pronásledování a agresivní Miloševićovy politiky. Szamuely přidává také názor, že „poválečná správa NATO v Kosovu navíc následně vyústila v etnickou čistku na Srbech“.<sup>84</sup> V této věci se tedy s Ashem do značné míry shodnou.

---

<sup>77</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 361.

<sup>78</sup> Ibid.

<sup>79</sup> Kosovo Force – mírové síly NATO v Kosovu. Cílem jejich operace je „nastolit a udržovat bezpečné prostředí v Kosovu, včetně veřejného pořádku; monitorovat, ověřovat a v případě potřeby vynucovat dodržování dohod, které vedly k ukončení konfliktu; poskytovat podporu misi OSN v Kosovu (UNMIK).“ Čerpáno z *KFOR*. natoaktual.cz. Dostupné z: [http://www.natoaktual.cz/na\\_zpravy.aspx?y=na\\_zpravy/mise\\_kfor.htm](http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_zpravy/mise_kfor.htm), (staženo 1. 4. 2014).

<sup>80</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 361.

<sup>81</sup> Ash, Timothy Garton. *Kosovo: Was It Worth It?*. The New York Review of Books. 21. 9. 2000. s. 7. Dostupné prostřednictvím The Center for Peace in the Balkans z: <http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=13947>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>82</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 286.

<sup>83</sup> Szamuely, George. *Armchair Warrior*. Antiwar.com. 8. 9. 2000. Dostupné z: <http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=13941>, (staženo 11. 4. 2014).

<sup>84</sup> Ibid.

Pokud jde o poválečný vývoj v Kosovu, Ash jej ve svém eseji z prosince 1999 označuje jako „jeden nebetyčný chaos“ a také jako „předmět dosud nejambicióznějšího pokusu OSN o ustavení skutečně mezinárodní správy“.<sup>85</sup> OSN<sup>86</sup> se podle něj pustilo dokonce do obtížnějšího podniku než v Somálsku či Kambodži, protože v Kosovu se mezinárodní společenství snažilo vytvořit od základů nový stát, ačkoli předstíralo, že nic takového nedělá. Výstižně pak definuje ambice celého tohoto projektu: „Válka odůvodněná potřebou humanitární intervence vyústila v mezinárodní protektorát, který by měl zajistit vytvoření životaschopného samosprávného útvaru.“<sup>87</sup> Toto úsilí se však podle Ashe mívá účinkem a vina je podle něj opět na straně Západu, respektive mezinárodní správy v Kosovu. Je nutné poznamenat, že určitým nedostatkem Ashovy práce je fakt, že eseje týkající se mezinárodní správy Kosova v knize *Dějiny přítomnosti* napsal již v prosinci 1999, tedy přibližně půl roku po zásahu NATO a následném ustavení mezinárodní správy Kosova. Jeho názory tedy nemohly být ovlivněny vývojem situace v poválečném Kosovu pod mezinárodní správou v delším časovém horizontu. Ke správě Kosova se později vrací pouze krátce v článku *Kosovo: Was It Worth It?*, vydaném v září roku 2000.

Hlavními problémy poválečného Kosova byly podle Ashe již zmíněná etnická separace a chaos. Přispění mezinárodní správy k etnické separaci, do značné míry způsobené válkou a etnickými čistkami, ilustruje na příkladu města Kosovská Mitrovica. V tomto městě rozděleném na srbskou a albánskou polovinu řekou Ibar mezinárodní správa nechtěla uvolnit přechod přes řeku kvůli obavám z vypuknutí násilí. Vojenské i civilní složky mezinárodní správy – KFOR a UNMIK<sup>88</sup> – proto podle Ashe raději neefektivně podporovaly ojedinělé projekty spolupráce mezi Srby a kosovskými Albánci ve zdravotnictví a ve výrobě, ale nedělaly nic účinného, co by pomohlo tamní stav zásadně změnit. Ash svůj pohled podporuje tvrzením Bernarda Kouchnera, jenž v té době stál v čele UNMIK, „že ve střednědobém výhledu není jeho hlavním cílem ‚mnohonárodnostní‘ společenství, ale ‚mírové soužití‘ komunit v podstatě

---

<sup>85</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 361.

<sup>86</sup> Organizace spojených národů.

<sup>87</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 353.

<sup>88</sup> Dočasná správní mise OSN v Kosovu, jejímž cílem je působit ve všech oblastech civilní správy – pomoc vracejícím se uprchlíkům a vysídleným osobám, udržování pořádku, rekonstrukce klíčové infrastruktury, reforma a obnova infrastruktury a hospodářství, působení při transformaci existujících vládních institucí v nové orgány, jež povedou k uspořádání voleb a konečnému vyřešení politického statutu Kosova, apod. Čerpáno z *Mise dočasné správy OSN v Kosovu*. Informační centrum OSN v Praze. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=627>, (staženo 12. 4. 2014).



separovaných“.<sup>89</sup> Z textu je jasné, že tento neambiciózní přístup usilující pouze o udržení dosavadního stavu věcí Ash neschvaluje. Je ovšem nutné dodat, že ani Ash nenabízí žádná řešení, která měla mezinárodní správa aplikovat, „zásadně“ tak změnit tamní situaci a sblížit zneprátelená a oddělená etnika.

Další problém, který Ash popisuje je anarchie a nebezpečný chaos v zemi. Přibližuje tak až tragikomické situace v automobilové dopravě a poznamenává, že tolik vážných dopravních nehod jako v Kosovu ještě nikdy neviděl. K chaosu přispívala a zároveň z něj také těžila aktivní albánská mafie, což se projevilo na zvýšené spotřebě drog a zvýšeném počtu vražd v Kosovu. Albánská mafie podle Ashe zaplnila „vakuum, které zde Západ svou nečinností vytvořil“.<sup>90</sup> Tím má na mysli absenci policie, která by dohlížela na dodržování zákonů. V tomto názoru ho utvrdil bývalý velitel jednotek KFOR generál Michael Jackson, který ještě před intervencí NATO řekl, že „klíčem k úspěchu celého zásahu je mezinárodní policie“.<sup>91</sup> Příslušníků mezinárodní policie však v Kosovu nebyl dostatek, na což poukázal Bernard Kouchner: „Žádal jsem mezinárodní společenství o 6000 policistů, obdržel jsem jich jen 1800. To je směšné a skandální.“<sup>92</sup> Ash proto kritizuje jednotlivé západní státy pro neochotu vyslat dostatečný počet policistů a financovat jejich práci v Kosovu.<sup>93</sup>

Ash se snaží také analyzovat důvody, proč bylo podle něj mezinárodní úsilí o správu Kosova a ustavení tamní vlády neefektivní. Jednak bylo celé Kosovo „strašlivě zdevastované“ jak fyzicky, když byla zcela nebo částečně zničena jedna třetina všech domů, tak také společensky a psychologicky, což bylo následkem „desetiletého útlu, po němž následovala ještě válka“.<sup>94</sup> Kosovská politická reprezentace, která se měla s mezinárodními institucemi podílet na společné správě Kosova, byla naprosto roztržštěná, zkorumpovaná a mezi jednotlivými subjekty vládla vzájemná nevraživost. Už totiž neplatila situace z poloviny devadesátých let, kdy prakticky jedinou dobře organizovanou strukturou byla Rugovova strana LDK.<sup>95</sup> Ani Ibrahima Rugovu Ash nepovažuje za úplně ideálního vůdce, ačkoli nevysvětluje proč, ale spokojuje se s tím, že

---

<sup>89</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 363.

<sup>90</sup> *Ibid.*, s. 363–364.

<sup>91</sup> *Ibid.*, s. 364.

<sup>92</sup> *UN plea for Kosovo funds*. BBC. 16. 9. 1999. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/567828.stm>, (staženo 30. 4. 2014).

<sup>93</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 369.

<sup>94</sup> *Ibid.*, s. 365.

<sup>95</sup> Demokratický svaz Kosova.

Rugova byl vždy zastáncem nenásilných změn. Po válce však zformovala také UÇK svoji politickou složku, tzv. Kosovskou stranu demokratického pokroku (PPDK), která byla přesvědčena, že její boj za kosovskou nezávislost jí automaticky „dává právo na neomezenou moc“.<sup>96</sup> V jejím čele stanul Hashim Thaçi, který podle Ashových zdrojů měl přímý podíl na vyděračských a násilnických praktikách UÇK. K politické roztříštěnosti kosovské reprezentace přispívala navíc existence stínové neoficiální vlády, financovaná kosovskými Albánci žijícími v zahraničí, a několik dalších méně významných stran a skupin.<sup>97</sup>

Další důvody neúspěšné správy Kosova Ash považuje již za přímá selhání mezinárodního společenství. Kritizuje složitost a chaotičnost mezinárodní administrativy. Mezinárodní správu vykresluje na jistém dokumentu KFOR, kde struktura správy Kosova tvoří řecký chrám. Jednotky KFOR zajišťující bezpečnost jsou jeho základnou, na které stojí čtyři pilíře v podobě UNMIK starající se o civilní správu, UNHCR<sup>98</sup> koordinující pomoc uprchlíkům a rekonstrukci obydlí, OBSE<sup>99</sup> starající se o budování demokracie a EU zodpovídající za ekonomickou obnovu Kosova. Na tom všem spočívá nápis „Stabilní a mírové Kosovo“.<sup>100</sup> Ponechme stranou, že struktura správy byla mírně odlišná, když v rámci mise UNMIK působili společně čtyři mezinárodní organizace zodpovědné za jednotlivé sektory - civilní správa pod přímou odpovědností OSN, humanitární pomoc UNHCR, demokratizace a vytváření institucí OBSE a rekonstrukce EU.<sup>101</sup> Podstatné je, že podle Ashe se každá část mezinárodní struktury řídila vlastními byrokratickými postupy, podléhala svým politickým omezením, všechny si vzájemně konkurovaly a soupeřily a navíc byly vystaveny tlakům jednotlivých zúčastněných států, které mezi sebou ještě k tomu soutěžily o prestiž.<sup>102</sup>

---

<sup>96</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 365.

<sup>97</sup> *Ibid.*, s. 365–367.

<sup>98</sup> Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, jehož úlohou je vést a koordinovat mezinárodní akce na ochranu uprchlíků a řešit související problémy. V případě Kosova provádí prostřednictvím rezoluce RB OSN č. 1244 zvláštní mandát k zajištění „bezpečného a hladkého návratu všech uprchlíků a vysídlených osob do jejich domovů v Kosovu“ Čerpáno z *UNHCR. United Nations Kosovo Team*. 2012. Dostupné z: <http://www.unkt.org/un-agencies/unhcr/>, (staženo 15. 4. 2014).

<sup>99</sup> Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, jejímž cílem v Kosovu je převzít vedoucí roli při budování demokracie a demokratických institucí. Čerpáno z Permanent Council. *Decision No. 305*. Organization for Security and Co-operation in Europe. 1. 7. 1999. Dostupné z: <http://www.osce.org/pc/28795?download=true>, (staženo 15. 4. 2014).

<sup>100</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 367.

<sup>101</sup> *Mise dočasně správy OSN v Kosovu*. Informační centrum OSN v Praze. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=627>, (staženo 12. 4. 2014).

<sup>102</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 354, 367.

Dalším důvodem neúspěšné mezinárodní správy je podle Ashe nejednoznačnost rezoluce RB OSN č. 1244. Ta představuje kompromis mezi postoji západních zemí na jedné straně a postoji Ruska a Číny na straně druhé. Kosovo tak podle rezoluce spadá pod suverenitu Svazové republiky Jugoslávie, ale zároveň je Kosovu pod mezinárodní správou přiznána značná autonomie,<sup>103</sup> což Ash považuje za stejné „jako tvrdit o ženě, že je částečně těhotná“.<sup>104</sup>

Posledním selháním Západu při mezinárodní správě Kosova je podle Ashe „skutečnost, že mezinárodní společenství se tu v podstatě angažovat nechce“.<sup>105</sup> Snaží se tak upozornit na do jisté míry ambivalentní přístup mezinárodního společenství, které se sice v Kosovu angažuje, nicméně jednotlivé státy nejsou ochotny dostatečně financovat celý projekt. Jako příklad může sloužit již výše naznačený nedostatek policejních sil, ale i soudců a vězeňských dozorců poskytnutých správě OSN v Kosovu, což je „první nutný předpoklad jakéhokoli fungujícího státu a protektorátu“.<sup>106</sup> Tento problém Ash zdůvodňuje i přesunem mezinárodní pozornosti od Kosova k Čečensku, které se stalo v druhé polovině roku 1999 hlavním předmětem medializace.<sup>107</sup>

Ohledně dalšího vývoje Kosova je Ash zastáncem jeho budoucí nezávislosti. Právo Kosova na samostatnost legitimizuje na základě tvrzení, že Kosovo představovalo konstitutivní součást bývalé Jugoslávie,<sup>108</sup> stejně jako bývalé jugoslávské republiky Chorvatsko, Slovinsko, Makedonie a Bosna a Hercegovina, které v letech 1991–1992 vyhlásily nezávislost a dosáhly mezinárodního uznání. Samostatnost Kosova by tak podle Ashe nemohla být považována za nový precedent zakládající obecné právo na sebeurčení (např. pro Katalánce ve Španělsku).<sup>109</sup> Nicméně s poskytnutím plné formální nezávislosti

---

<sup>103</sup> Rezoluce RB OSN č. 1244 byla přijata 10. června 1999. Čerpáno z Security Council. *Resolution 1244*. United Nations. 10. 6. 1999. Dostupné z:

[http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1244\(1999\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244(1999)), (staženo 15. 4. 2014).

<sup>104</sup> Rusko a Čína by mohly této nejednoznačnosti rezoluce využít a protestovat proti krokům vedoucím k samosprávě Kosova (např. zavedení celních kontrol nebo vydávání vlastních identifikačních průkazů), ve kterých se podle Ashe ukrývá naděje, že se podaří anarchii v Kosovu překonat. Čerpáno z Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 369.

<sup>105</sup> Ibid.

<sup>106</sup> Ash, Timothy Garton. *Kosovo: Was It Worth It?*. The New York Review of Books. 21. 9. 2000. s. 7. Dostupné prostřednictvím The Center for Peace in the Balkans z:

<http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=13947>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>107</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 369.

<sup>108</sup> V jugoslávské ústavě z roku 1974 byly autonomní oblasti (Kosovo a Vojvodinu) uvedeny společně s republikami jako konstitutivní části federace. Čerpáno z Štěpánek, Václav. *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 246.

<sup>109</sup> Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, s. 342.

Kosovu je podle něj nutné počkat, dokud Srbsko nebude demokratičtější zemí. Hlavním cílem je podle Ashova názoru, aby si Kosovo mohlo co nejdříve vládnout samo.<sup>110</sup> Předpokládá tedy jistou formu kosovské autonomie v rámci Srbska, která by v budoucnu vedla k úplné nezávislosti.

T. G. Ash podobně jako v předchozích kapitolách připisuje hlavní vinu, tentokrát z neuspokojivé poválečné situace v Kosovu, Západu. Na základě vlastních zkušeností vidí důsledky války a zásahu NATO především v obrovském chaosu, který v Kosovu propukl a který Západ svojí nečinností podpořil, a také v etnické separaci obou zneprátelených skupin, kterou ještě prohloubily odvetné etnické čistky kosovských Albánců na Srbech, kterým nedokázaly jednotky KFOR zabránit. Důvody, proč podle Ashe nebyla mezinárodní správa schopna efektivně fungovat, můžeme hledat jednak v obrovské fyzické a společenské devastaci celého Kosova, naprosto roztříštěné kosovské politické reprezentaci, složitosti a chaotičnosti mezinárodní správy, nejednoznačnosti rezoluce RB OSN č. 1244 a také v určité neochotě zúčastněných západních států dostatečně podporovat mezinárodní správu Kosova. Budoucnost Kosova Ash vidí v jeho nezávislosti, která by ovšem měla přijít až po určitém období autonomie pod nadvládou Srbska.

---

<sup>110</sup> Ibid., s. 354.

## 2. Noel Malcolm

Noel Malcolm je britský historik a žurnalista. Mezi jeho hlavní výzkumné zájmy patří britské a evropské raně moderní dějiny, zejména pak, ale nejen, jejich intelektuální osobnosti.<sup>111</sup> Obecně je považován za jednu z předních autorit na dílo anglického politického filosofa Thomase Hobbesa.<sup>112</sup> Za dílo *Thomas Hobbes: Leviathan*<sup>113</sup> byl Malcolm v roce 2013 oceněn medailí Britské akademie.<sup>114</sup> Dalším Malcolmovým zájmem je osmanský/islámský svět a především vztah a znalosti, které k němu chová Západ. Z tohoto spojení částečně vychází i námi zkoumaná tematika, kterou se Malcolm zabývá, a to dějiny západního Balkánu, které byly do značné míry ovlivněny obdobími osmanské nadvlády.<sup>115</sup> Z prostředí Balkánu vydal dvě knihy: nejprve v roce 1994 *Bosnia: A Short History*,<sup>116</sup> ve které staví konflikt v Bosně a Hercegovině z první poloviny devadesátých let do souvislostí s historickým vývojem této země. Podobného zaměření je pak druhá „balkánská“ kniha *Kosovo: A Short History*,<sup>117</sup> vydaná v roce 1998, jejíž druhé aktualizované vydání s rozšířenou předmluvou bylo vydáno v roce 1999.<sup>118</sup>

Malcolm studoval historii na Peterhouse College při Cambridgeské univerzitě. Z oboru historie později získal také titul PhD na Trinity College na Cambridge a několik let na této univerzitě vyučoval.<sup>119</sup> Školu ovšem opustil a stal se postupně zahraničním redaktorem v *The Spectator* a politickým komentátorem britského konzervativního deníku *The Daily Telegraph*. Svými články přispíval také pro sesterské noviny *The Daily Telegraph* – nedělník *The Sunday Telegraph*, pro liberální deník *The Guardian*,

---

<sup>111</sup> Společně s Jacqueline Stedall napsal například knihu o britském matematikovi Johnu Pellovi Malcolm, Noel; Stedall, Jacqueline. *John Pell (1611-1685) and His Correspondence with Sir Charles Cavendish: The Mental World of an Early Modern Mathematician*. New York: Oxford University Press, 2005, druhé vydání, 657 stran.

<sup>112</sup> Malcolm vydal Hobessovu uspořádanou korespondenci a napsal o něm knihu Malcolm, Noel. *Aspects of Hobbes*. Oxford: Oxford University Press, 2002, první vydání, xii + 644 stran.

<sup>113</sup> Malcolm, Noel (ed.). *Thomas Hobbes: Leviathan*. (The Clarendon edition of the works of Thomas Hobbes). Oxford: Oxford University Press, 2012, 3 volumes.

<sup>114</sup> *British Academy launches medal for landmark research*. British Academy. 14. 11. 2013. Dostupné z: <http://www.britac.ac.uk/news/news.cfm/newsid/1014>, (staženo 18. 4. 2013).

<sup>115</sup> *Sir Noel Malcolm*. Faculty of History University of Oxford. 2. 12. 2013. Dostupné z: <http://www.history.ox.ac.uk/faculty/staff/profile/malcolm/index.html>, (staženo 16. 4. 2014).

<sup>116</sup> Malcolm, Noel. *Bosnia: A Short History*. New York: New York University Press, 1994, první vydání, xxiv + 340 stran.

<sup>117</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. Londýn: Papermac/Macmillan Publishers Ltd, 1998, první vydání, xxxvi + 492 stran.

<sup>118</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, druhé vydání, lii + 492 stran.

<sup>119</sup> *Noel Robert MALCOLM*. Debrett's. Dostupné z: <http://www.debretts.com/people-of-today/profile/19371/Noel-Robert-MALCOLM>, (staženo 12. 9. 2013).

konzervativní měsíčník *Standpoint*, americké noviny *The New York Times*, americký odborný magazín *Foreign Affairs* zaměřený na mezinárodní vztahy a psal také recenze knih pro *The New York Review of Books*.

V roce 2001 byl Malcolm jmenován členem Britské Akademie humanitních a společenských věd.<sup>120</sup> Od roku 2002 je seniorním akademikem na All Souls College na Oxfordské univerzitě.<sup>121</sup> V současné době Malcolm působí na několika pozicích v organizacích úzce spjatých s určitými zeměmi Balkánu, konkrétně především s Kosovem, Albánií a Bosnou a Hercegovinou, z čehož lze vyvodit jeho blízký vztah k těmto zemím. Je členem Akademie věd a umění v Kosovu,<sup>122</sup> předsedou správní rady Bosenského institutu v Londýně, který se snaží poskytovat vzdělávání a informace o historii a kultuře Bosny a Hercegoviny,<sup>123</sup> a také prezidentem Anglo-albánské asociace, která byla založena v roce 1912 s původním cílem podporovat uznání nezávislé Albánie. V současné době asociace pořádá přednášky o albánské historii, kultuře a událostech významných pro vývoj Albánie.<sup>124</sup> V roce 2014 byl Malcolm pasován na rytíře „za služby pro vzdělanost, žurnalistiku a evropské dějiny“.<sup>125</sup>

V navzdory názvu poměrně obsáhlé knize *Kosovo: A Short History*, stěžejní pro tuto kapitolu práce, Malcolm poměrně detailně mapuje historii kosovského území a zároveň se snaží vyvrátit srbské a albánské mýty spojené s Kosovem a poskytnout čtenáři kritické posouzení jejich nároků. Dodejme, že daleko častěji se zaměřuje na srbské mýty, kterých podle něj jednoduše existuje víc. V předmluvě (z května 1999 pro druhé knižní vydání), Malcolm analyzuje bezprostřední příčiny konfliktu a navazuje tak na poslední kapitolu v knize. Následuje úvod shrnující Malcolmův pohled na dlouhodobý vývoj albánsko-kosovských vztahů v Kosovu a hlavní historické příčiny jejich eskalace. Dále postupuje chronologicky od hledání původu Albánců a Srbů, Kosova ve středověku, bitvy na Kosově poli a mýtu, který se kolem ní utvořil, přes charakter osmanské vlády ve staletích, která následovala, habsbursko-osmanskou válku na konci 17. století, spojenou

---

<sup>120</sup> *British Academy Fellows*. British Academy. Dostupné z:

<https://www.britac.ac.uk/fellowship/elections/index.cfm?member=3291>, (staženo 18. 4. 2014).

<sup>121</sup> *Noel Robert MALCOLM*. Debrett's. Dostupné z: <http://www.debretts.com/people-of-today/profile/19371/Noel-Robert-MALCOLM>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>122</sup> *Sir Noel Malcolm*. All Souls College, University of Oxford. 2014. Dostupné z: <http://www.all-souls.ox.ac.uk/people.php?personid=37>, (staženo 18. 4. 2014).

<sup>123</sup> *About the Institute*. The Bosnian Institute. Dostupné z: <http://www.bosnia.org.uk/about/default.cfm>, (staženo 18. 4. 2014).

<sup>124</sup> *The Anglo-Albanian Association (AAA)*. The Anglo-Albanian Association. 16. 2. 2014. Dostupné z: <http://groupspaces.com/AngloAlbanian/>, (staženo 18. 4. 2014).

<sup>125</sup> *Dr Noel Malcolm knighted*. All Souls College, University of Oxford. 31. 12. 2013. Dostupné z: [http://www.all-souls.ox.ac.uk/news\\_detail.php?news\\_id=100](http://www.all-souls.ox.ac.uk/news_detail.php?news_id=100), (staženo 18. 4. 2013).

s mýtem o stěhování Srbů z Kosova, vývoj Kosova v 18. století a propuknutí srbské revoluce na počátku 19. století. Postupně dochází až k analýze událostí ve 20. století, které ovšem v porovnání s předchozími kapitolami věnuje poměrně málo prostoru.

Okolo knihy se rozproutila poměrně živá debata, při které byl kritizován zejména Malcolmův protisrbský postoj a neobjektivita při interpretaci historie ve prospěch Albánců. Několik jejích recenzentů, například Aleksa Djilas, syn jugoslávského disidenta Milovana Djilase, Thomas Emmert, bývalý profesor historie na soukromé americké univerzitě Gustava Adolfa,<sup>126</sup> Tim Judah, reportér *The Economist* a autor knihy o kosovském konfliktu *Kosovo: War and Revange* nebo Misha Glenny, novinář specializující se na Balkán, shodně Malcolmovi vytkli absenci zdrojů ze srbských archivů,<sup>127</sup> což podle nich do značné míry snižuje význam Malcolmovy snahy o vyvrácení srbských mýtů (zejména o tzv. Velkém stěhování Srbů z Kosova). Malcolm na kritiku reagoval a obhajoval se skutečností, že čerpal z řady děl srbských historiků, ale podle něj neexistují žádné srbské archivy, které by obsahovaly relevantní dokumenty týkající se období historie, které byly v jeho knize kritizovány.<sup>128</sup>

## 2.1. Příčiny konfliktu

Pro začátek je třeba vyjasnit, jakým způsobem Malcolm vnímá kosovský konflikt. Snaží se vyvrátit „oblíbený pohled na Západě“, že balkánské války, ať již to byla válka v Chorvatsku, Bosně nebo i ta v Kosovu, byly etnické konflikty „vytvořené vyvěráním

---

<sup>126</sup> Thomas Emmert. Gustavus Adolphus College. Dostupné z: <https://gustavus.edu/profiles/tomo>, (staženo 20. 4. 2014).

<sup>127</sup> Djilas, Aleksa. *Imagining Kosovo: A Biased New Account Fans Western Confusion*. Foreign Affairs. Vol. 77, No. 5 (září - říjen, 1998), 4 strany. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:

<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/214289404/2292AEACF3124AEPPQ/26?accountid=15618>, (staženo 12. 9. 2013);

Emmert, Thomas. *Review of Malcolm, Noel, Kosovo: A Short History*. HABSBERG, H-Net Reviews. květen 1999. Dostupné z: <http://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=3058>, (staženo 12. 9. 2013);

Judah, Tim. *Kosovo: A Short History / Between Serb and Albanian: A History of Kosovo*. RUSI Journal. Londýn: Royal United Services Institute for Defence Studies, červen 1998. číslo 143. s. 77.

Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:

<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/212101682/2292AEACF3124AEPPQ/31?accountid=15618>, (staženo 20. 4. 2014);

Glenny, Misha. *The trigger for war in the Balkans Balkans KOSOVO: A SHORT HISTORY by Noel Malcolm*. Evening Standard. Londýn: Associated Newspapers Ltd., 20. 4. 1998.

Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:

<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/329130225/2292AEACF3124AEPPQ/4?accountid=15618>, (staženo 20. 4. 2014).

<sup>128</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo's History*. The New York Review of Books. 16. 7. 1998. Dostupné z: <http://www.nybooks.com/articles/archives/1998/jul/16/kosovos-history/>, (staženo 20. 4. 2014).

nezřetelné, ale prudce nakažlivé etnické nenávisti mezi místní populací“.<sup>129</sup> Na první pohled by se ovšem mohlo zdát, že právě kosovský konflikt je příkladem takového etnického konfliktu. Srbové a Albánci hovoří odlišným jazykem, s čímž se pojí samozřejmě kulturní rozdíly, které jsou ještě umocněny odlišným vyznáním (Srbové jsou převážně pravoslavní křesťané, zatímco Albánci muslimové a katolíci).<sup>130</sup> Malcolm nepodceňuje význam těchto rozdílů a připouští, že Kosovo nebylo „vždy pohádkovou zemí vzájemné tolerance“, ovšem uvádí příklady spolupráce obou etnik, které by měly vyvrátit obraz „údajně dlouhé historie etnického konfliktu“.<sup>131</sup> Ačkoli se podle Malcolma během staletí odehrálo v Kosovu mnoho bitev a válek, až do posledních 100 let žádná neměla charakter etnického konfliktu mezi Srby a Albánci. Členové obou etnik podle Malcolmova tvrzení bojovali mnohokrát jako spojenci.<sup>132</sup> Aleksa Djilas ovšem namítá, že Malcolm „hledá posedle ty vzácné historické příklady, kdy Albánci a Srbové bojovali na stejné straně, spíše než proti sobě“.<sup>133</sup> Malcolm ovšem na Djilasovu námitku reagoval argumentem, že Djilas „nedává jediný příklad etnicky založeného střetu mezi Srby a Albánci v průběhu tohoto období, i když si [Djilas] myslí, že byly na denním pořádku“.<sup>134</sup>

Proměnu rozdílů mezi Srby a Albánci v „obecnější a systematický konflikt“ datuje Malcolm do 19. století, kdy došlo k výraznému vzestupu srbského nacionalismu se svým kultem bitvy na Kosově poli. Hlavní podíl Malcolm připisuje srbským nacionalistickým spisovatelům, jako byl například zakladatel moderního srbského jazyka Vuk Karadžić, kteří prvky oblíbeného příběhu bitvy na Kosově poli přeměnili na celonárodně-určující historickou a duchovní událost, která se stala součástí srbské ideologie.<sup>135</sup> Thomas

---

<sup>129</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xxviii.

<sup>130</sup> Ibid., s. xliv.

<sup>131</sup> Ibid., s. xlv.

<sup>132</sup> Jako spojenci podle Malcolma bojovali v bitvě o Kosovo v roce 1389, a pravděpodobně dokonce jako spojenci na obou stranách bojiště, tedy jak pod osmanským sultánem Muradem, tak pod srbským knížetem Lazarem. Dále např. v roce 1689, kdy do Kosova vtrhla habsburská vojska, Albánci i Srbové povstali, aby svrhli osmanskou vládu (nicméně podle Malcolma lze z dostupných dobových pramenů pouze velmi obtížně rozlišovat mezi Albánci a Srby). Podobná situace nastala v roce 1737, kdy obě etnika povstala proti Osmanům během další habsburské invaze do Kosova. Čerpáno z Ibid., s. 62–64, 148–151, 169–170.

<sup>133</sup> Djilas, Aleksa. *Imagining Kosovo: A Biased New Account Fans Western Confusion*. Foreign Affairs. Vol. 77, No. 5 (září - říjen, 1998), s. 2. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/214289404/2292AEACF3124AEEPQ/26?accountid=15618>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>134</sup> Malcolm, Noel. *What Ancient Hatreds?* In: Malcom, Noel; Djilas, Aleksa; a další. *Is Kosovo Real? The Battle Over History Continues*. Foreign Affairs. leden/únor 1999. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/54629/noel-malcolm-aleksa-djilas-et-al/is-kosovo-real-the-battle-over-history-continues>, (staženo 28. 4. 2014).

<sup>135</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. 79.



Emmert však Malcolmovi oponuje a namítá, že „nástup nacionalismu v devatenáctém století podnítl obnovení kosovského étosu“, ale étos obklopující Kosovo byl již „dostatečně zavedený v epické tradici a ve vyprávění ‚Příběhu o bitvě v Kosovu‘ dlouho před dny Vuka Karadžiće“ v 19. století.<sup>136</sup> Malcolm dále poukazuje na zajímavý důvod, který podle něj „hrál důležitou roli ve zhořknutí albánsko-srbských vztahů“.<sup>137</sup> Za tímto důvodem stálo rozhodnutí osmanské říše přemístit v roce 1860 malou populaci protiruských (a celkově anti-pravoslavných) Čerkesů ze severozápadního Kavkazu do Kosova.<sup>138</sup> Problém je, že Malcolm nevysvětluje, jakým způsobem podle něj příchod Čerkesů zhoršil albánsko-srbské vztahy. V jiné části knihy totiž uvádí, že jak Albánci, tak Srbové „považovali Čerkesy za divoké, primitivní lidi“.<sup>139</sup> Dalším faktorem, který se podílel na zhoršení vztahů mezi Srby a Albánci, bylo podle Malcolma masové vyhánění a pronásledování nejen albánských muslimů z Kosova a dalších oblastí při válečném postupu Srbska, Bulharska a Černé Hory v letech 1877–1878.<sup>140</sup> Malcolm nicméně upozorňuje, že vyhánění Albánců nebylo „spontánním projevem nepřátelství místních Srbů“, ale rozkazy vojákům přišly z nejvyšších míst v Bělehradě a za vyhánění tak byla odpovědná „srbská státní politika“,<sup>141</sup> která si dala za cíl vytvořit etnicky jednotné území. Tato kampaň podle Malcolma „přesvědčila Albánce v Kosovu, že Srbsko – a Srbové v Kosovu ... představují hrozbu pro jejich existenci“.<sup>142</sup>

Za zcela zásadní pokládá Malcolm tvrdou protialbánskou politiku zavedenou vládami Srbska a Černé Hory v roce 1912<sup>143</sup> po zaboru Kosova a některých přilehlých Albánci osídlených oblastí za první balkánské války.<sup>144</sup> Tato politika podle něj mezi

---

<sup>136</sup> Emmert, Thomas. Review of Malcolm, Noel, *Kosovo: A Short History*. HABSBURG, H-Net Reviews. květen 1999. Dostupné z: <http://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=3058>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>137</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xlvii.

<sup>138</sup> Ibid., s. 79

<sup>139</sup> Ibid., s. 215.

<sup>140</sup> Srbsko, Bulharsko, Černá Hora a Rumunsko bojovaly v letech 1877–1878 na straně Ruska ve válce proti Osmanské říši. Konflikt skončil ruským vítězstvím a uzavřením předběžné mírové smlouvy v San Stefanu, která však příliš posilovala Rusko, proti čemuž se postavily jiné velmoci. Výsledky sanstefánské mírové smlouvy tak byly revidovány na Berlínském mírovém kongresu (1878). Srbsko, Černá Hora a Rumunsko byly uznány za nezávislé státy. Oblast Kosova ovšem k Srbsku připojena nebyla a zůstala pod nadvládou Osmanské říše. Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 196–199.

<sup>141</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. 228–229.

<sup>142</sup> Ibid., s. xlvii.

<sup>143</sup> V roce 1912 vypukly tzv. balkánské války. Na osmanské oddíly na Balkáně nejprve zaútočila Černá Hora, ke které se připojily Řecko, Srbsko a Bulharsko a v několika bitvách porazili tureckou armádu. K obnovení bojů došlo v roce 1913, ovšem k obratu nedošlo a Osmanská říše ztratila většinu svých evropských území. Srbsko ovládlo kromě Kosova (bez severozápadní části Metohije, kterou obdržela Černá Hora) i velkou část Makedonie a východní část Novopazažarského sandžaku. Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 259–261.

<sup>144</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. 256–257.

kosovskými Albánci a Srby „vytvořila systematické nepřátelství a nenávisť v měřítku, které region nikdy předtím neviděl“. <sup>145</sup> Malcolm poukazuje, že z albánského úhlu pohledu lze nastolení srbské nadvlády<sup>146</sup> (a její znovuzavedení jako jugoslávské vlády v roce 1918) jistým způsobem připodobnit k dobytí Alžírsko Francií nebo Střední Asie Ruskem a určité aspekty (např. příchod srbských kolonistů do Kosova v meziválečném období) by se daly charakterizovat jako kolonialistický model srbské politiky.<sup>147</sup> Na druhé straně Malcolm doplňuje, že ze srbského úhlu pohledu dobytí Kosova v roce 1912, bylo vnímáno jako osvobozovací válka tamních Srbů uvězněných pod osmanskou nadvládou. Jak albánský, tak srbský úhel pohledu Malcolm shledává pravdivými. Nicméně albánský výklad lze podle něj „popsat jako důležitější“ z obou pravdivých postojů, a to zejména díky skutečnosti, že Albánci v době dobytí Kosova tvořili v regionu absolutní většinu.<sup>148</sup>

Malcolmův názor, že konflikt mezi Srby a Albánci má svůj původ v prvním balkánské válce v roce 1912 zpochybňuje Aleksa Djilas, Tvrdí, že nepřátelství mezi oběma etniky bylo událostmi tohoto roku pouze zhoršeno, avšak původně „má kořeny ve staletích diskriminace srbské pravoslavné církve a útlaku srbských rolníků muslimsko-albánskými pány“. <sup>149</sup> Faktem je, že Malcolm poněkud zlehčuje vykořisťování srbských rolníků, když tvrdí, že „nebylo primárně řízeno náboženskými či etnickými motivy“, <sup>150</sup> ale spíše touhou po moci a finančním zisku albánských pánů. A navíc dodává, že vykořisťování byli i albánští rolníci.

Malcolm se dále snaží vyvrátit tři argumenty, kterými Bělehrad ospravedlňoval svoji vládu v Kosovu. Prvním argumentem bylo „morální právo civilizovanějších lidí“, které bylo podle Malcolmova názoru znehodnoceno chováním srbského, a následně jugoslávského režimu v Kosovu. Druhý argument připomínal historické právo na území, na kterém se nachází významné budovy srbské pravoslavné církve a také to, že Kosovo

---

<sup>145</sup> Ibid., s. xlvi.

<sup>146</sup> Příslušníkům albánské komunity (represe byly namířeny také obecně proti příslušníkům islámského vyznání, tedy turecké menšině nebo slovanským muslimům) byl zabavován majetek a jakékoli vzpoury albánského obyvatelstva byly srbským úřady potlačeny s „tradiční brutalitou“. Bělehrad se snažil, aby co největší počet muslimských obyvatel trvale opustil Kosovo a další dobytá území. Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 304–305.

<sup>147</sup> Do Makedonie a Kosova přesídlilo zhruba šedesát tisíc převážně srbských kolonistů. Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 305.

<sup>148</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xlvi–xlvii.

<sup>149</sup> Djilas, Aleksa. *Imagining Kosovo: A Biased New Account Fans Western Confusion*. Foreign Affairs. Vol. 77, No. 5 (září - říjen, 1998), s. 3. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:

<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/214289404/2292AEACF3124AEEPQ/26?accountid=15618>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>150</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xlv.

bylo v minulosti součástí srbské středověké říše.<sup>151</sup> Nároky na Kosovo opírající se o tvrzení, že jde o srbský „Jeruzalém“ byly mezi Srby hojně užívány i v devadesátých letech a přetrvávají prakticky dodnes.<sup>152</sup>

Malcolm nicméně tyto nároky považuje za přehnané a navíc argumentuje absencí významu svatých míst v křesťanství (včetně pravoslaví), které by byly obdobné pro roli Jeruzaléma v židovském náboženství. Zároveň tvrdí, že původ středověkého srbského států neleží v Kosovu, ale v Rašce, území severozápadně od hranic Kosova. Zřejmě nejpodstatnější námitku zpochybňující historické právo Srbů na Kosovo však Malcolm staví na nesmyslnosti „zakládat nároky moderního politického vlastnictví na geografii dávno zmizelých království a říší“.<sup>153</sup>

Třetí argument se týkal jistého „druhu etnografického práva“ založeného na faktu, že v minulosti bylo srbské obyvatelstvo v Kosovu většinou. Malcolm se v této souvislosti snaží vyvrátit dva mýty. Jednak odmítá myšlenku, která se podle něj rozšířila především v 19. století, že většina Albánců v Kosovu jsou Slované, ačkoli přiznává, že etnická identita vždy do jisté míry splývala a docházelo k oboustranné asimilaci obyvatelstva.<sup>154</sup> Druhý mýtus se týká tzv. Velkého stěhování Srbů z Kosova do Uherska, které bylo údajně vyvoláno obavami z možných odvetných opatření osmanských vojsk, proti nimž se vzbouřili Srbové a Albánci při podpoře habsburské invaze.<sup>155</sup> Migrace Srbů pak měla v Kosovu vytvořit demografické vakuum, následně zaplněné přicházejícími Albánci, což ve výsledku změnilo demografický poměr v Kosovu ve prospěch Albánců. Malcolm však na základě vlastního výzkumu dospěl k závěru,<sup>156</sup> že počet Srbů, kteří odešli do Uherska, byl mnohem menší, než předpokládají srbské tradice, většina těchto uprchlíků ani nepocházela z Kosova, a že převážná část uprchlíků, kteří opravdu pocházeli

---

<sup>151</sup> Ibid., xlvii.

<sup>152</sup> Pro příklad lze uvést výrok tehdejší srbský ministra zahraničí Vuka Jeremiće, mladého politik a absolventa Harvardu a Cambridge, který v roce 2010 prohlásil: „Toto místo, Kosovo, je náš Jeruzalém; prostě s ním nemůžete zacházet jinak než jako s naším Jeruzalémem.“ Čerpáno z Kulish, Nicholas. *Recasting Serbia's Image, Starting With a Fresh Face*. The New York Times. 15. 1. 2010. Dostupné z: [http://www.nytimes.com/2010/01/16/world/europe/16jeremic.html?\\_r=0](http://www.nytimes.com/2010/01/16/world/europe/16jeremic.html?_r=0), (staženo 28. 4. 2014).

<sup>153</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xlvii.

<sup>154</sup> Ibid., s. xlvi.

<sup>155</sup> Podle tradiční srbského výkladu přijímaného i většinou zahraničních historiků uteklo z osmanských území do habsburské říše v několika migračních vlnách 60 000–70 000, není ovšem jasné, kolik z nich bylo Srbů. Podle odhadů pak z Kosova pod vedením pečského patriarchy Arsenije uprchlo do Uher 30 000–40 000 lidí. Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 144.

<sup>156</sup> Malcomovou analýzou Velkého stěhování Srbů se zabývá také Pavel Hradečný v *Dějínách Albánie*, který Malcolmovy závěry považuje za přesvědčivé a průkazné. Čerpáno z Hladký, Ladislav; Hradečný Pavel. *Dějiny Albánie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 147.

z kosovského regionu, se po dočasném ukrývání v okolních horách nakonec vrátila do svých domovů.<sup>157</sup>

Thomas Emmert shledává Malcolmova zjištění zajímavými, ačkoli ne úplně přesvědčivými. Zdrojů, na základě kterých Malcolm ke svému zjištění dospěl, je podle něj příliš málo, ovšem vyzývá k dalšímu výzkumu a diskusi o Velkém stěhování Srbů.<sup>158</sup> Aleksa Djilas je k Malcolmovu pohledu mnohem méně otevřený, když tvrdí, že „Malcolm napadá pravost všech prvků tohoto příběhu se zvrácenou dychtivostí“.<sup>159</sup> Důvod, který podle Malcolmů stál za změnou demografického poměru, byl pouze vysoký přirozený přírůstek albánského obyvatelstva v Kosovu.<sup>160</sup>

Výše jsem se zabýval zejména příčinami, které Malcolm považuje za podstatné pro eskalaci albánsko-srbského napětí v horizontu vzdálenější historie a také jeho snahou vyvrátit určité srbské mýty týkající se Kosova. Nyní přiblížím podle autora bezprostřední příčiny konfliktu v devadesátých letech.

Podle Malcolmů se k otevřenému násilí v Kosovu začalo schylovat poté, co od poloviny devadesátých let začala mezi Albánci vzrůstat frustrace ze zjevně neúspěšné kampaně pasivní rezistence pod vedením Ibrahima Rugovy.<sup>161</sup> Kořeny tohoto vývoje lze ovšem hledat již v roce 1989, kdy Miloševićův režim omezil politickou autonomii Kosova a o rok později, kdy ji úplně zrušil.<sup>162</sup> Malcolm oceňuje, že Rugova dokázal dlouho udržet boj kosovských Albánců za nezávislost Kosova v nenásilné formě, vzhledem k „válečným tradicím Albánců a jejich dlouhé historii ozbrojených povstání“.<sup>163</sup> Nicméně v polovině devadesátých let podle něj začala Rugovova pozice oslabovat. Jednak to bylo způsobeno rostoucí kritikou jeho pasivní politiky v kosovských politických kruzích, a podíl sehrálo také svržení vlády Saliho Berišy v sousední Albánii,

---

<sup>157</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. 160–162.

<sup>158</sup> Emmert, Thomas. Review of Malcolm, Noel, *Kosovo: A Short History*. HABSBURG, H-Net Reviews. květen 1999. Dostupné z: <http://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=3058>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>159</sup> Djilas, Aleksa. *Imagining Kosovo: A Biased New Account Fans Western Confusion*. Foreign Affairs. Vol. 77, No. 5 (září - říjen, 1998), s. 4. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/214289404/2292AEACF3124AEPPQ/26?accountid=15618>, (staženo 12. 9. 2013).

<sup>160</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xlviii.

<sup>161</sup> *Ibid.*, s. ix.

<sup>162</sup> 23. března 1989 byla novelou srbské ústavy, schválenou srbským parlamentem, a také kosovským parlamentem, jehož poslanci byli vystaveni nátlaku, omezena kosovská autonomie. O zbytky autonomie Kosovo připravila srbská ústava, schválená 28. září 1990. Kosovo se stalo pouhým zvláštním teritoriálním útvarem přičleněným k Srbsku. Čerpáno z Štěpánek, Václav. *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 411, 414, 431.

<sup>163</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. 348.

který Rugovovi a jeho straně LDK poskytoval „morální a politickou podporu“. <sup>164</sup> Albánci tak začali přistupovat k přímým násilným akcím proti srbským institucím a úředníkům, které již měly dle Malcolma znaky „skutečných teroristických aktivit“. <sup>165</sup> V létě 1997 se k některým útokům na srbské policisty přihlásila organizace UÇK. V zimě na přelomu let 1997–1998 pokračovaly útoky UÇK, podle Malcolma „ve velmi omezeném rozsahu“ (během dvou let se UÇK přihlásila k zabití pěti policistů, pěti srbských úředníků a jedenácti albánských kolaborantů se srbským režimem). Malcolm však tvrdí, že i „jiné evropské státy zažily podobné kampaně politicky motivovaného násilí prováděné v malém měřítku a vypořádaly se s nimi užitím normálních policejních metod“. Ovšem „ohromně nepřiměřená“ povaha reakce srbských úřadů, které zakročily tvrdým a nevybíravým použitím vojenských sil, podle Malcolma způsobila kosovskou krizi a „více než cokoli jiného dotlačila Kosovo do války“. <sup>166</sup> Terčem srbské ofenzivy se stalo několik albánských vesnic, které byly vyrabovány a při útoku bylo zabito mnoho Albánců, včetně Adema Jashariho, bývalého čelního představitel UÇK, a celé jeho rodiny. <sup>167</sup> Jashari se stal podle Malcolma v očích kosovských Albánců hrdinou a mučedníkem a jeho smrt povzbudila velké množství z nich ke vstupu do UÇK. <sup>168</sup> Srbská politika pod Miloševićovým vedením tak sama podnítila vzestup UÇK.

Malcolm dále zmiňuje také váhavou a neobratnou reakci Západu na tyto události. Reakci Západu ilustruje na vyhrožování uvalením sankcí proti Miloševićovu režimu, pokud nezmění svoji politiku v Kosovu. Sankce byli ovšem odsouvány, i když Milošević ještě zesílil akce srbských jednotek. <sup>169</sup> Malcolm navíc považuje za chybný výrok tehdejšího Zvláštního vyslance Spojených států pro Balkán Roberta Gelbarda, kterým označil UÇK za teroristickou organizaci: „Poznám teroristu, když jednoho vidím, a tito muži jsou teroristi.“ <sup>170</sup> Podle Malcolmova názoru si tento výrok Milošević vyložil jako projev povzbuzení či souhlasu k zásahu proti UÇK, respektive proti albánskému obyvatelstvu. <sup>171</sup>

V Malcolmově vnímání nebyl příčinou války v Kosovu etnický konflikt mezi Albánci a Srby. V delším časovém horizontu byla podle něj primární příčinou agresivní

---

<sup>164</sup> Ibid., s. 354.

<sup>165</sup> Ibid., s. 355.

<sup>166</sup> Ibid., s. xii.

<sup>167</sup> Gírgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, s. 98–99.

<sup>168</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xii.

<sup>169</sup> Ibid., s. xii–xiii.

<sup>170</sup> Sebak, Nened. *The KLA - terrorists or freedom fighters?*. BBC. 28. 6. 1998. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/121818.stm>, (staženo 21. 4. 2014).

<sup>171</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xii.

srbská státní politika namířená proti Albáncům, která měla svůj původ na konci 19. století, ale zlomový moment přišel až s pronásledováním Albánců v roce 1912. Tato událost vnesla mezi obě etnika nenávist a nepřátelství. Ovšem hlavní roli politiky a jejich představitelů vidí Malcolm také v bezprostředních příčinách války, která vypukla v devadesátých letech. Srbské síly řízené Miloševićem přistoupily k tvrdému potlačení albánského násilí motivovaného bojem za nezávislost Kosova, které jak Malcolm přiznává, mělo znaky terorismu, ovšem bylo podle něj možné se s tímto problémem vypořádat mírnějším způsobem, nikoli tvrdou protialbánskou kampaní. Politika Západu pak sehrála nešťastnou roli, byla tažena vývojem situace v Kosovu a nedokázala proti Miloševićovi účinně zasáhnout.

## 2.2. Válka v Kosovu a zásah NATO

V průběhu roku 1998 postupně nabíraly vojenské operace srbských sil proti UÇK a albánské populaci na intenzitě.<sup>172</sup> Malcolm tvrdí, že hlavní účel srbské kampaně rozhodně nebyl vojenský, ale především demografický – a to „trvalé vyhnání významné části venkovského obyvatelstva Kosova“.<sup>173</sup> Západ ovšem podle jeho názoru zůstal nečinný, protože někteří jeho představitelé doufali, že zatlačení UÇK do defenzivy a její vyčerpání by mohlo zvýšit šance na vyjednání mírové dohody, ve které by Albánci ustoupili od požadavku úplné nezávislosti Kosova. Nicméně tento odhad byl mylný, protože Albánci srbská ofenziva pouze ještě více radikalizovala.<sup>174</sup> Určitý zlom podle Malcolma nastal v září 1998 po masakru albánských civilistů u vesnice Gornje Obrinje,<sup>175</sup> který podle něj vyvolal šok světového veřejného mínění.<sup>176</sup> Západní mocnosti pohrožily Miloševićovi zahájením leteckých útoků proti Jugoslávii. Milošević však ustoupil a po vyjednávání s americkým diplomatem Richardem Holbrookem přistoupil na dohodu o příměří, podle níž mělo mimo jiné dojít ke stažení jugoslávské armády z Kosova a zajištění přítomnosti Kosovské ověřovací mise OBSE.<sup>177</sup> Podle Malcolma se však při vyjednávání o příměří ukázala slabá pozice Západu, protože Holbrooke byl přinucen

---

<sup>172</sup> Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 543

<sup>173</sup> K tomuto názoru ho vede povaha systematického rabování a pálení albánských domů, zabíjení jejich hospodářských zvířat a ničení úrody. Čerpáno z Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xiv.

<sup>174</sup> *Ibid.*, s. xiv.

<sup>175</sup> Při masakru bylo povražděno 18 civilistů, včetně žen a dětí. Čerpáno z Lyon, David. *World: Europe Massacre evidence in Kosovo*. BBC. 30. 9. 1998. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/183396.stm>, (staženo 26. 4. 2014).

<sup>176</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xv.

<sup>177</sup> Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, s. 102.

Miloševićem k několika důležitým ústupkům.<sup>178</sup> Navíc Západ ukázal svůj do značné míry ambivalentní postoj, který se projevoval tím, že na jedné straně hrozil Miloševićovi zničením jeho ozbrojených sil v Kosovu, na straně druhé však proklamoval, že v dlouhodobém horizontu, je cílem jakékoli akce navrátit Kosovo pod srbskou vládu<sup>179</sup> (maximum, ke kterému byl Západ ochoten přistoupit, bylo obnovení autonomie v podobě, kterou mělo Kosovo před rokem 1989),<sup>180</sup> což Malcolm označuje jako „zjevně nelogické“. A Milošević si byl podle něj rozporu v západním přístupu dobře vědom a utvrzoval ho v dojmu, že Západ své hrozby nesplní.<sup>181</sup>

Podle Malcolmova tvrzení bylo příměří porušeno, když srbské jednotky zahájily na konci prosince 1998 novou ofenzivu proti pozicím UÇK. Srbskými úřady byly navíc připraveny plány na vyhánění místních Albánců, které mělo proběhnout v daleko větším rozsahu než v předchozím roce.<sup>182</sup> Jiné zdroje jsou nicméně v rozporu s Malcolmovým tvrzením o prosincovém zahájení ofenzivy srbských sil a uvádí, že to byla naopak UÇK, která jako první opětovně zahájila své útoky.<sup>183</sup> S podobně protisrbským nádechem Malcolm interpretuje také případ masakru ve vesnici Račak, kde bylo údajně srbskými jednotkami zabito 45 civilistů.<sup>184</sup> Kolem celého incidentu ovšem panuje řada nejasností a nebyl zcela objasněn.<sup>185</sup> Faktem ovšem je, že tato událost otřásla západní diplomacií

---

<sup>178</sup> Nezajistil volný přístup do Kosova vyšetřovatelům mezinárodního trestního tribunálu v Haagu a navíc souhlasil s tím, že mezinárodní pozorovatelé nebudou řízení ani chráněni NATO, ale místo toho se bude jednat o neozbrojené Kosovské ověřovací mise pod správou OBSE.

<sup>179</sup> Např. bývalý americký velvyslanec v Jugoslávii Warren Zimmerman prohlásil: „Američtí představitelé se především obávají, že přijetí nezávislého ‚Kosova‘ by zničilo daytonskou dohodu v Bosně, která je založena na integraci, nikoli separaci“. Proto se západní vlády sice snažily ospravedlnit ozbrojenou intervenci, ta však neměla jakkoli změnit suverenitu Srbska nad Kosovem Čerpáno z Fitchett, Joseph. *Experts Seek Path to Aid Ethnic Albanians and Not Flout Legal Curbs : Diplomatic Labyrinth on Kosovo*. The New York Times. 12. 6. 1998. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1998/06/12/news/12iht-legal.t.html>, (staženo 29. 4. 2014).

<sup>180</sup> Kosovo mělo před rokem 1989 jako autonomní oblast pravomoci nad řadou oblastí, např. kontrolu nad policií, vzdělávací a ekonomickou politiku nebo také právo veta na ústavní změny. Čerpáno z Štěpánek, Václav. *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 411.

<sup>181</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xv.

<sup>182</sup> Ibid., s. xvi.

<sup>183</sup> Poté, co Bělehrad splnil podmínky dohody a stáhl naprostou většinu srbských policistů a vojáků z Kosova, zaujaly oddíly UÇK, které se vrátily spolu s dalšími albánskými uprchlíky vzápětí po stažení srbských sil, opuštěné pozice a zahájily útoky. Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 544.; Útoky UÇK eskalovaly během prosince a následně pak byla zahájena srbská ofenziva. Čerpáno z Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, s. 104.

<sup>184</sup> Malcolm se odkazuje na šéfa Kosovské ověřovací mise Wiliama Walkera, jenž z masakru obvinil Srby, a také upozorňuje na skutečnost, že nebyl umožněn vstup do Kosova představiteli mezinárodního haagského tribunálu, který měl incident vyšetřit. Čerpáno z Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xvi.

<sup>185</sup> Např. Worthington, Peter. *The hoax that started a war*. 2. 4. 2001. Toronto Sun. Dostupné prostřednictvím The Center for Peace in the Balkans z: <http://balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=6989>, (staženo 26. 4. 2014).

i veřejným míněním a zásadním způsobem ovlivnila další přístup Západ. Když neuspěla ani mírová jednání v Rambouillet, a poté, co srbské síly podle některých důkazů posílily svoji přítomnost v oblasti s cílem „vyřešit kosovský problém“, <sup>186</sup> jak tvrdí Malcolm, zahájilo NATO leteckou kampaň proti strategickým cílům uvnitř Jugoslávie. <sup>187</sup>

Intervenci NATO Malcolm jednoznačně schvaluje a ospravedlňuje ji „na základě tradičních principů humanitárního práva, které dovolují zásah v případě mimořádné humanitární potřeby“. <sup>188</sup> Kromě toho autor doplňuje, že humanitární motiv nebyl jediným důvodem pro zásah v Kosovu. K zásahu přispěly také obavy Západu o stabilitu Makedonie, která trpěla přílivem kosovských uprchlíků, a v širší perspektivě o bezpečnost celého balkánského regionu, <sup>189</sup> a dále pak potřeba zachovat důvěryhodnost aliance. <sup>190</sup> Zároveň však Malcolm připouští, že shoda uvnitř NATO na nutnosti zahájení leteckého zásahu byla maximem, čeho bylo možné dosáhnout. NATO neplánovalo dlouhodobější válku, protože by bylo složité, aby devatenáctičlenná vojenská aliance přijala dlouhodobý vojenský závazek s nasazením pozemních sil. <sup>191</sup> Pokud by Milošević zastavil všechny protialbánské akce v okamžiku, kdy bylo zahájeno bombardování, a zahájil by se Západem diplomatická jednání, NATO by podle Malcolmova názoru během jednoho či dvou týdnů letecké zásahy ukončilo. <sup>192</sup>

Milošević nicméně zvolil jiný postup a využil chaos rozpoutaný bombardováním k dalšímu zintenzivnění vojenských akcí, destrukci albánských vesnic a masovému vyhánění tamního obyvatelstva. <sup>193</sup> Podle Malcolma se jednalo o „etnickou čistku dosud bezprecedentního rozměru“, jejíž rozsah a stupeň koordinace mezi srbskými vojenskými a policejními jednotkami jasně naznačoval, že se jednalo o dlouho plánovanou operaci, která v žádném případě nebyla spontánní reakcí na zásah NATO. <sup>194</sup> Lze tak podle něj

---

<sup>186</sup> Vyhnat albánské obyvatelstvo z Kosova a zajistit, aby se nikdy nevrátilo. Čerpáno z Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xviii–xix.

<sup>187</sup> Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, s. 108.

<sup>188</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xix.

<sup>189</sup> Malcolm, Noel. *Why we were right to bomb Kosovo*. The Daily Telegraph. 25. 5. 2000. Dostupné prostřednictvím Bosnian Institute z: [http://www.bosnia.org.uk/news/news/250300\\_1.cfm](http://www.bosnia.org.uk/news/news/250300_1.cfm), (staženo 13. 4. 2014).

<sup>190</sup> Malcolm, Noel. *Partition is not the answer*. The Daily Telegraph. 4. 5. 1999. Dostupné prostřednictvím Bosnian Institute z: [http://www.bosnia.org.uk/news/news/160599\\_1.cfm](http://www.bosnia.org.uk/news/news/160599_1.cfm), (staženo 13. 4. 2014).

<sup>191</sup> Viz vyjádření amerického prezidenta Clintona – s. 11 této práce.

<sup>192</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xix.

<sup>193</sup> Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, s. 108.

<sup>194</sup> Akce srbských jednotek byly podle Malcolma zaměřeny do třech oblastí: do severovýchodní části Kosova (k zajištění přístupu do provincie dalším srbským silám), drenické oblasti (centrální části Kosova, kde držela UČK dosud silné pozice), a do širokého úseku v jihozápadním Kosovu poblíž hranic s Albánií (vyčistit cestu pro masové vyhánění kosovských Albánců do Albánie). Vše bylo doprovázeno náhodným



jednoznačně vyvrátit domněnku, která byla nastíněna výše Georgem Szamuelyem, jejichž zastánců bylo ovšem více,<sup>195</sup> že skutečný exodus kosovských Albánců přes hranice začal až po zahájení bombardování NATO. Ano, velká část Albánců začala utíkat po zahájení bombardování NATO, ovšem zejména v důsledku zrychlení a zintenzivnění etnických čistek, ke kterému Miloševićovi poskytl zásah NATO vítanou příležitost.

Milošević však podle Malcolmova názoru udělal velkou chybu, když nedokázal odhadnout, jak radikálně etnické čistky na albánském obyvatelstvu změní odhodlání západních mocností, které byly po těchto událostech mnohem méně nakloněny ke kompromisu s Miloševićem a trvaly na úplném stažení srbských sil a návratu uprchlíků do Kosova. K těmto cílům se navíc přiklonilo také západní veřejné mínění, ovlivněné televizními záběry prchajících kosovských Albánců.<sup>196</sup>

Malcolm se jak v knize, tak ani ve svých článcích příliš nezabývá vojenskými aspekty samotného zásahu NATO. Pouze stručně zmiňuje, že v reakci na etnické čistky NATO rozšířilo strategické cíle letecké kampaně, „všichni vojenští komentátoři se shodli, že konflikt nemůže být rozhodnut pouze samotnými vzdušnými silami“, a že vlády zemí NATO zůstávali silně proti nasazení pozemních jednotek.<sup>197</sup> Stejně tak se čtenáři jeho textů nedozví, proč Milošević nakonec ustoupil a přijal mírový plán. Absenci těchto témat je možné označit za jistou mezeru v Malcolmově interpretaci kosovské války a zásahu NATO.

Malcolm podporuje zásah NATO a ospravedlňuje ho, zejména kvůli prohlubující se humanitární krizi a povaze srbských operací, které měly za cíl z Kosova vyhnat velkou část albánské populace. K zásahu přispěly také obavy Západu o stabilitu Makedonie. Západ ovšem nedokázal na Miloševiče účinně působit, především díky rozporu v jeho přístupu ke Kosovu. Ovšem (nevyjasněný) masakr v Račaku, neúspěšná mírová jednání, srbské síly stahující se do Kosova a obavy z destabilizace Makedonie donutily nakonec NATO k intervenci. Letecký zásah představoval podle Malcolma maximum, kterého bylo možné uvnitř NATO dosáhnout. Milošević se poté dopustil zásadní chyby, když ještě

---

zabíjením civilistů, zapalováním domů, rabováním. Čerpáno z Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xx.

<sup>195</sup> Garcia, Patricia Alician. *Panelists Criticize NATO Action in Kosovo*. The Harvard Crimson. 9. 4. 1999. Dostupné z: <http://www.thecrimson.com/article/1999/4/9/panelists-criticize-nato-actions-in-kosovo/>, (staženo 28. 4. 2014).

<sup>196</sup> Malcolm uvádí, že průzkumy naznačovaly podporu vyslání pozemních jednotek NATO do Kosova mezi více než 50% Američanů, a více než 60 % Britů a Francouzů. Čerpáno z Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xxii.

<sup>197</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xxii.

zesílil etnické čistky, které upevnilly spojenectví do té doby váhavých zemí NATO.

### 2.3. Důsledky zásahu NATO a poválečný vývoj Kosova

V článku *Did no good come from intervention?*, vydaném přesně rok od zahájení intervence NATO, Malcolm obhajuje tento zásah proti sílícím hlasům,<sup>198</sup> že šlo o chybný krok aliance, a v poválečném vývoji Kosova vidí několik pozitiv. Jednak se mohlo do svých domovů vrátit několik stovek tisíc kosovských Albánců,<sup>199</sup> kteří by podle jeho názoru byli stále v exilu, pokud by NATO nezasáhlo. Velká část z nich se pak vrátila z Makedonie, která by se „možná nikdy nevypořádala s tak náhlou a trvalou proměnou její jemné etnické rovnováhy“.<sup>200</sup> Malcolm se ovšem dopouští jasné dezinterpretace týkající se situace Srbů v Kosovu, což lze odůvodnit jeho proalbánským založením. Podle něj bylo v Kosovu asi dvě stě tisíc Srbů, z nichž někteří utekli během bombardování a další pak odešli před vracejícími se Albánci v červnu roku 1999. Ovšem mnohem menší počet byl od té doby podle Malcolma skutečně vyhnán násilím a výhrůžkami – na podzim roku 1999 bylo v Kosovu okolo sta tisíc Srbů a jejich počet se od té doby zvýšil až na sto dvacet tisíc.<sup>201</sup> Údaje, které Malcolm používá o počtu Srbů v Kosovu, jsou přibližně správné.<sup>202</sup> Zarážející je však způsob jakým o procesu vyhánění Srbů píše a jak význam celého problému snižuje: „Tyto akty nepřátelství [vyhánění Srbů z Kosova hrozbami či násilím] ze strany Albánců zahrnují osobní odvetné útoky na jedné straně a činnost zločineckých gangů na straně druhé. Obojí je zlé, ale i tak je nepravdivé popsat to, co se

---

<sup>198</sup> Např. Wilson, Simon. *Mps criticise Nato over Kosovo action*. The Scotsman. Edinburg: Scotsman Publications, 8. 6. 2000. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/326878361/326ECA08CBD94B82PQ/2?accountid=15618>, (staženo 28. 4. 2014); nebo Garcia, Patricia Alician. *Panelists Criticize NATO Action in Kosovo*. The Harvard Crimson. 9. 4. 1999. Dostupné z: <http://www.thecrimson.com/article/1999/4/9/panelists-criticize-nato-actions-in-kosovo/>, (staženo 28. 4. 2014).

<sup>199</sup> Podle zprávy britského Výboru pro zahraniční záležitosti se z 850 000 uprchlíků, kteří opustili Kosovo v průběhu konfliktu, do svých domovů do poloviny března 2000 vrátilo nejméně 800 000 z nich. Čerpáno z Foreign Affairs Committee. *Kosovo After The War. Establishing a secure environment for the return of refugees*. Parliament.uk. 7. 6. 2000. Dostupné z: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm199900/cmselect/cmfaaff/28/2817.htm#n473>, (staženo 28. 4. 2014).

<sup>200</sup> Malcolm, Noel. *Did no good come from intervention?*. The Daily Telegraph. 24. 3. 2000. Dostupné prostřednictvím Bosnian Institute z: [http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report\\_format.cfm?articleID=2885&reportid=129](http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report_format.cfm?articleID=2885&reportid=129), (staženo 13. 4. 2014).

<sup>201</sup> Ibid.

<sup>202</sup> Srov. Foreign Affairs Committee. *Kosovo After The War. Establishing a secure environment for the return of refugees*. Parliament.uk. 7. 6. 2000. Dostupné z: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm199900/cmselect/cmfaaff/28/2817.htm#n473>, (staženo 28. 4. 2014).

stalo, jako organizovanou kampaň ‚etnických čistek‘ na stejné úrovni s masovými vraždami a hromadným vyháněním Albánců srbskými státními orgány na jaře minulého roku.<sup>203</sup> Jiné zdroje však jasně uvádí, že kosovští Albánci po příchodu mezinárodních sil do Kosova opravdu spáchali etnickou čistku na tamních Srbech, které jednotky KFOR nedokázali zabránit.<sup>204</sup>

Malcolm se nijak konkrétně ve svých textech nezaměřuje na poválečnou správu Kosova, ovšem často opakovaným tématem, které se objevuje v knize a prakticky ve všech jeho člancích, je otázka poválečného řešení a případné nezávislosti Kosova. V průběhu kosovské války lze sledovat posun Malcolmových názorů na toto téma. V zimě na přelomu let 1998–1999 ještě soudí, že kosovská „nezávislost nemůže přijít okamžitě“, a že řešení musí ležet v „dlouhém přechodném období autonomie, které nakonec povede k plné nezávislosti“.<sup>205</sup> V létě 1999 již považuje za nemožné, aby se kosovští uprchlíci vrátili do svých domovů, dokud „jakákoli část kosovského území zůstane pod vládou Bělehradu“.<sup>206</sup> Bylo by absurdní, aby obyvatelé Kosova měli nadále jugoslávské pasy, platili jugoslávské daně a procházeli jugoslávskými kontrolami na hranicích – „na stejných hranicích, kde je jugoslávská policie před pár týdny okradla a hnala přes minová pole“.<sup>207</sup> Můžeme se domnívat, že k posunu Malcolmova názoru došlo pravděpodobně v důsledku etnických čistek na albánském obyvatelstvu, které Milošević zahájil po zásahu NATO.

---

<sup>203</sup> Malcolm, Noel. *Did no good come from intervention?*. The Daily Telegraph. 24. 3. 2000. Dostupné prostřednictvím Bosnian Institute z:

[http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report\\_format.cfm?articleID=2885&reportid=129](http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report_format.cfm?articleID=2885&reportid=129), (staženo 13. 4. 2014).

<sup>204</sup> „Mezinárodní správa v Kosovu ... jen trpně přihlížela pomstě albánského obyvatelstva, která na mnohých místech přerostla v násilné orgie. Pod vedením svých nacionalistických vůdců kosovští Albánci vyhnali během několika týdnů po skončení bombardování asi 100 000 kosovských Srbů z jejich domovů.“ Čerpáno z Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 548.;

„Po rozpadu srbských státních institucí a odchodu vojenských, policejních a civilních autorit byli [kosovští Srbové] vystaveni násilí, vyhánění ze svých domovů a zabíjení. Po celém Kosovu docházelo k periodickému ničení srbských ortodoxních památek. Část Srbů odešla dobrovolně.“ Čerpáno z Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2009, s. 114.

<sup>205</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: Only independence will work*. The National Interest. Washington: National Interest, Inc. zima 1998/1999. číslo 54. s. 23–26. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/218433760/2292AEACF3124AEEPQ/38?accountid=15618>, (staženo 30. 4. 2014).

<sup>206</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xxiv.

<sup>207</sup> Malcolm, Noel. *Weighing Independence for Kosovo*. New Brunswick Telegraph Journal. Saint John, N. B.: Infomart/Postmedia Network Inc. 10. 6. 1999. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/423075224/7C9BA9CC024947E1PQ/1?accountid=15618>, (staženo 13. 4. 2014).

Podle Malcolma bylo plánem Západu, aby se v Kosovu, pod mezinárodní správou, rozvíjela vlastní autonomní správa.<sup>208</sup> Ovšem Kosovo mělo i nadále zůstat součástí federálního jugoslávského státu.<sup>209</sup> Právě tento přístup Západu a jeho neochota podpořit kosovské Albánce ve snaze dosáhnout nezávislosti, byl podle Malcolmova názoru chybný. Jediné možné řešení v dlouhodobém horizontu nacházel v nezávislosti Kosova. Západní představitelé však podle něj nepochopili povahu kosovského nároku na samostatnost a obávali se, že uznáním nezávislého Kosova by došlo k vytvoření precedentu pro jiné separatistické etnické skupiny.<sup>210</sup> Ovšem podle Malcolmova mínění by uznání nezávislosti Kosova vedlo pouze k opakování obdobného scénáře jako u bývalých jugoslávských republik Slovinska, Chorvatska, Makedonie a Bosny a Hercegoviny, které získaly nezávislost v letech 1991–1992. Odkazuje se přitom na tzv. Badinterovu arbitrážní komisi, která ačkoli se nezabývala přímo Kosovem, došla k závěru, že v případě rozpadající se jugoslávské federace se jednalo o proces rozpuštění.<sup>211</sup> Termín „rozpuštění“ je pro Malcolma podstatný. Podle něj tak měla mít každá federální jednotka federace, včetně Kosova, právo na nezávislost. Dalo by se namítnout, že Kosovo nikdy nebylo federální republikou a navíc v období rozpadu Jugoslávie už dokonce ani nemělo autonomní status. Podle Malcolma ovšem mělo Kosovo v době, kdy bylo autonomní provincií, všechny pravomoci jako federální republiky (později uznané za nezávislé státy),<sup>212</sup> včetně přímé reprezentace na federální úrovni. Omezení kosovské autonomie v roce 1989 Miloševićovým režimem pak považuje

---

<sup>208</sup> Americký prezident Clinton 2. dubna 1999 prohlásil: „Věřím, že máme poměrně dobrou šanci, že dosáhneme našich cílů - návratu Kosovanů, kteří budou žít v bezpečí s mírou samosprávy, které se těšili v rámci staré jugoslávské ústavy předtím, než jim ji Milošević odebral.“ Čerpáno z The Associated Press. *Text of Clinton News Conference*. 2. 4. 1999. Dostupné prostřednictvím Washington Post z: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/daily/april99/text2.htm>, (staženo 28. 4. 2014).

<sup>209</sup> Malcolm, Noel. *Weighing Independence for Kosovo*. New Brunswick Telegraph Journal. Saint John, N. B.: Infomart/Postmedia Network Inc. 10. 6. 1999. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/423075224/7C9BA9CC024947E1PQ/1?accountid=15618>, (staženo 13. 4. 2014).

<sup>210</sup> Např. pro již zmíněné Katalánce či Basky ve Španělsku nebo Kurdy v Turecku.

<sup>211</sup> Komise právních expertů byla zřízena 27. srpna 1999 a poskytla názory na hlavní právní otázky v souvislosti s konfliktem jednotlivých republik Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Čerpáno z Pellet, Alain. *The Opinions of the Badinter Arbitration Committee. A Second Breath for the Self-Determination of Peoples*. European Journal of International Law. 1992. s. 178, 183. Dostupné z: <http://www.ejil.org/pdfs/3/1/1175.pdf>, (30. 4. 2014).

<sup>212</sup> Jugoslávská ústava z roku 1974 stavěla autonomní oblasti (Kosovo a Vojvodinu) prakticky na úroveň plnoprávných republik, ovšem stále zachovávala jejich začlenění v rámci republiky Srbska. Stejně jako republiky měly autonomní oblasti vlastní centrální banku, oddělenou policii, vzdělávací a právní systém a účastnily se také správy federálních záležitostí. Autonomní oblasti byly navíc uvedeny společně s republikami jako konstitutivní části federace. Čerpáno z Čerpáno z Štěpánek, Václav. *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 245–246.

za „akt pochybné legality“ s ohledem na skutečnost, že kosovský parlament byl vystaven nátlaku při schvalování novely srbské ústavy.<sup>213</sup>

Malcolm vidí pozitivní důsledek zásahu NATO v návratu většiny uprchlíků do Kosova. Na druhé straně ovšem nedostatečně odsuzuje vyhánění kosovských Srbů a význam násilí, kterého se na nich Albánci dopouštěli po příchodu mezinárodních sil do země, vyloženě snižuje. Vylučuje srovnání s etnickými čistkami na kosovských Albáncích, ačkoli jsme si ukázali, že vyhánění a zabíjení kosovských Srbů probíhalo ve velkém rozsahu. V průběhu kosovské války u Malcolma došlo k posunu názorů týkajících se budoucího vývoje poválečného Kosova. Zpočátku Malcolm viděl řešení v jeho dlouhodobé autonomii v rámci Srbska, která by postupně vedla k nezávislosti. Po Miloševićově protialbánské kampani, která následovala po intervenci NATO, už zřejmě nedokázal uvažovat o Kosovu jako autonomní provincii Srbska. Jednoznačně pak podporoval a obhajoval solidní nárok Kosova na uznání nezávislosti. Západ ovšem nebyl kosovské nezávislosti nakloněn. Malcolm západní postoj kritizoval a argumentoval, že Kosovo má stejný nárok na nezávislost jako například Slovinsko či Chorvatsko.

---

<sup>213</sup> Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, s. xxii–xiii.

## Závěr

Cílem práce bylo porovnat, jakým způsobem T. G. Ash a Noel Malcolm interpretují zkoumané oblasti kosovského konfliktu a zásahu NATO.

Ash datuje příčiny sporů mezi Albánci a Srby v Kosovu v dlouhodobém horizontu do druhé poloviny 19. století a zmiňuje zejména dvě události – Berlínský kongres a Prizrenskou ligu. Ovšem historickými příčinami a dopadem těchto událostí na budoucí vývoj Kosova se blíže nezabývá. Na základě vlastních zkušeností z cest do Kosova popisuje napětí a odcizení mezi albánskou a srbskou komunitou, kterou plně v souladu se svým stylem psaní ilustruje na řadě konkrétních příkladů. Malcolm na rozdíl od Ashe zkoumá historické příčiny velmi podrobně. Podle něj se z dlouhodobého historického hlediska nejedná o etnický konflikt Srbů a Albánců. Primární příčinu vidí v politice srbských státních úřadů, které proti kosovským Albáncům na konci 19. století, a zejména pak v roce 1912 zahájily diskriminační kampaň provázenou represemi a vyháněním Albánců z Kosova. Právě až agresivní srbská politika s cílem vytvořit v oblasti Kosova etnicky jednotné území, stála podle Malcolma za vytvořením systematického nepřátelství mezi oběma etniky, v regionu do té doby nepoznaného. Malcolm zpochybňuje také srbské mýty spojené s oblastí Kosova, zejména pak nacionálně-mytologickou interpretaci bitvy na Kosově poli a Velkého stěhování Srbů do Uher.

V krátkodobém horizontu považuje Ash za hlavní příčinu propuknutí konfliktu appeaserský přístup Západu k Miloševićovi a neaktivní, neobratný postoj mezinárodního společenství k řešení kosovské problematiky. Západní mocnosti – Spojené státy a vyspělé země západní Evropy, sdružené v NATO, se podle něj měly proti Miloševićovi důrazně postavit, již při střetech chorvatských a jugoslávských sil v Chorvatsku v roce 1991. Příklad vlažného přístupu Západu Ash vidí v neochotě tehdejšího amerického prezidenta Clintona vyslat do Kosova pozemní jednotky a riskovat tak životy amerických vojáků. Západ navíc podle Ashe zprostředkováním Daytonské dohody akceptoval územní rozdíly a uznal realitu etnických poměrů dosažených násilím, čímž kosovské Albánce přesvědčil o neúčinnosti boje za nezávislost nenásilnými prostředky a přispěl ke vzniku UÇK. Ash, ačkoli svoji kritiku směřuje opakovaně na mezinárodní společenství, ve skutečnosti hledá pouze vhodnou reakci na politiku Miloševićova režimu, která by se tak dala označit za prvotní příčinu celého konfliktu. Podobný názor prezentuje Malcolm, který za hlavního aktéra, jenž zapříčinil celý konflikt, považuje právě Miloševiče. Ten jako nejvyšší politický představitel autoritářského režimu stál v roce 1989 za omezením kosovské

autonomie. Vyvolal tak mezi Albánci nenásilný odpor proti srbskému režimu, který však ve druhé polovině 90. let přerostl v ozbrojený odpor UÇK. Ovšem tvrdé a nevybíravé použití vojenských sil, kterým se Milošević rozhodl vypořádat s politicky motivovaným násilím Albánců, bylo podle Malcolma hlavním spouštěčem války. Také Malcolm kritizuje Západ z pomalé a neobratné reakce. Zdůrazňuje například výrok amerického velvyslance Gelbarda, který označil UÇK za teroristickou organizaci, což si pravděpodobně Milošević vyložil jako souhlas se zásahem proti UÇK. Z prezentovaných názorů a postojů obou autorů vyplývá, že na vývoji kosovského konfliktu se podílel celý komplex faktorů a událostí, které vyústily až do ozbrojeného střetu kosovských Albánců a Srbů. A záleží na přístupu autorů, jaké příčiny v jejich vnímání sehrály ve vývoji významnější roli. Rozdíl mezi přístupy obou autorů je, že Malcolm prezentuje příčiny kosovského konfliktu zejména jako soubor událostí v regionálním měřítku s omezeným vlivem vnějších faktorů. Proto nepřikládá takovou vinu mezinárodnímu společenství, které bylo nuceno, i když pomalu a neobratně, určitým způsobem reagovat až na zhoršující se situaci v Kosovu, kterou zapříčinila Miloševićova protialbánská kampaň. Na druhé straně Ash akceptuje historický vývoj i agresivní Miloševićovu politiku. Je možné říct, že s tím vším je smířen. Nicméně Západ vnímá jako „garanta bezpečnosti“ zodpovědného za předvídání a řešení právě takového regionálního vývoje, ke kterému došlo v Kosovu.

Se zásahem NATO oba autoři naprosto souhlasí a podporují ho. Shodují se také na hlavních motivech ospravedlňujících zahájení intervence. Jednak se podle nich v Kosovu odehrávala humanitární katastrofa, jejímuž prohlubování bylo nutné se pokusit zabránit. Navíc hrozila destabilizace Makedonie, kde v důsledku přílivu velkého množství kosovských uprchlíků stoupalo napětí mezi albánskou menšinou a většinovou slovanskou populací. V širší perspektivě pak byla v sázce bezpečnost celého balkánského regionu. Posledním motivem zásahu byla potřeba zachovat důvěryhodnost aliance po mnoha prázdných výhrůžkách vůči Miloševićovi. Ash se mnohem podrobněji zabývá vojenskými aspekty intervence NATO a kritizuje volbu leteckých útoků bez nasazení pozemních sil, které by byly schopné zabránit zintenzivnění etnických čistek po zásahu NATO na albánské populaci. Na druhé straně Malcolm si je vědom, jak slabou pozici Západ měl při vyjednávání s Miloševićem. Ten věděl o rozporu v západním přístupu – tedy vyhrožování vojenským zásahem proti srbským silám v Kosovu, ale zároveň trvání na tom, že Kosovo zůstane součástí zbytkové Jugoslávie. Malcolm proto akceptuje

skutečnost, že uvnitř nerozhodné aliance byl letecký zásah maximum, na kterém se bylo jejich devatenáct členů schopno shodnout. Oba autoři zastávají podobný názor, že pokud by Milošević okamžitě po zahájení bombardování zastavil všechny protialbánské akce, NATO by brzy od bombardování ustoupilo. Ovšem skutečnost, že Milošević ještě zesílil operace proti kosovským Albáncům s cílem vyhnat velké množství z nich ze země, pouze sjednotila alianci ve stanovisku, že srbské síly je třeba vytlačit z Kosova a zajistit návrat všech uprchlíků.

V interpretaci důsledků zásahu NATO a poválečného vývoje se u Malcolma projevuje mnohem výraznější proalbánský postoj, než jaký můžeme vidět u Ashe. Malcolm považuje za pozitivní, že se do Kosova vrátila většina kosovských uprchlíků (z nichž naprostá většina byli Albánci), zatímco Ash poukazuje především na separaci, která mezi oběma etniky v Kosovu nastala. Úplně odlišný názor pak mají na etnickou čistku na kosovských Srbech, kterou provedli Albánci po příchodu mezinárodních jednotek do země. Malcolm význam této události naprosto bagatelizuje a odmítá jakékoli srovnání s etnickými čistkami, kterým byla vystavena albánská populace. Naproti tomu Ash zastává objektivnější postoj a nesnaží se Albánce nijak obhajovat. Ash se poměrně podrobně ve svých textech věnoval poválečné mezinárodní správě Kosova, která podle něj ovšem nefungovala, a díky několika faktorům ani nemohla fungovat efektivně. Je s podivem, že Malcolm se mezinárodní správě ve svých článcích po skončení války prakticky vůbec nevěnoval. Oba autoři mají totožný názor na nárok Kosova na nezávislost. Shodně argumentují, že právo Kosova na nezávislost je stejné, jako bylo právo na samostatnost bývalých jugoslávských republik Chorvatska, Slovinska, Makedonie a Bosny a Hercegoviny. Původně Ash i Malcolm zastávali také podobné stanovisko, že Kosovo by mělo úplné nezávislosti dosáhnout až po delším přechodném období autonomie pod nadvládou Srbska. Malcolm však od tohoto názoru ustoupil poté, co Milošević na intervenci NATO reagoval masovými etnickými čistkami namířenými proti albánskému obyvatelstvu. Od té doby již Malcolm prosazoval a obhajoval vyhlášení nezávislého Kosova.

Na základě výše uvedeného lze prohlásit, že hypotézu se podařilo z velké části potvrdit. Potvrdil se předpoklad, že autoři se neshodují na hlavních příčinách kosovského konfliktu. Ash za hlavní příčinu považuje appeaserský přístup k Miloševićovi a neaktivní, neobratný postoj mezinárodního společenství ke kosovské problematice, zatímco Malcolm vidí hlavní příčinu v srbské politice dlouhodobě orientované proti kosovským Albáncům, která svého vrcholu dosáhla v období, kdy v čele režimu stál Milošević.



Potvrzena byla také domněnka, že oba autoři se shodují v otázce potřeby zásahu NATO, který byl nutný vzhledem k povaze a rozsahu represí namířených vůči albánské populaci v Kosovu. Ačkoli snaha zabránit prohlubující se humanitární krizi byla označována jako primární motiv intervence NATO, je třeba doplnit, že Ash i Malcolm shodně přidávají další dva motivy. Těmi byly obavy o situaci v Makedonii, respektive bezpečnost celého balkánského regionu, a také potřeba zachovat důvěryhodnost aliance po mnoha prázdných výhrůžkách vůči Miloševićovi.

Z prezentovaných názorů obou autorů vyplývá, že i přes řadu konfliktních postojů, týkajících se zejména příčin kosovského konfliktu či důsledků zásahu NATO, se v mnoha ohledech doplňují. Spojením prací obou autorů a jejich přístupů - Malcolmovy orientace na historické aspekty kosovské oblasti s úzkým regionálním pohledem a Ashova přístupu interpretovat události v širším kontextu, zejména s vlivem a zapojením Západu, doplněné o snahu analyzovat vojenské aspekty intervence NATO a poválečnou správu Kosova, bychom dostali takřka kompletní dílo o kosovském konfliktu, vykládané s jejich proalbánským postojem.

Uvedená zjištění, do značné míry ovlivněna subjektivním vnímáním textů Ashe a Malcolma autorem této práce, byla prezentována s maximální snahou o objektivitu. Výsledky práce by měly přispět nejen k porozumění a dalšímu zkoumání samotného kosovského konfliktu, ale také k přiblížení názorů a přístupů k interpretaci událostí dvou významných britských historiků, jejichž práce se podílely na formování veřejného mínění v zemích, které se námi studované intervence zúčastnily.

## Summary

The present bachelor thesis deals with reflection of the Kosovo conflict and NATO intervention in texts of British historians T. G. Ash and Noel Malcolm. The objective of the study was to compare the interpretation and opinions of the authors in three areas – the causes of the conflict; the war in Kosovo and NATO intervention; the consequences of NATO intervention and the development of post-war Kosovo.

Ash dates origins of disputes over Kosovo between Albanians and Serbs to the second half of the 19<sup>th</sup> century, however, the historical causes are not fully covered in his texts. Malcolm conversely examines the historical causes in detail. He sees the primary cause in the policy of Serbian state authorities that launched a campaign of repression and expulsion of Albanians from Kosovo in the late 19<sup>th</sup> century, and especially in 1912. So, according to Malcolm, the aggressive Serbian policy stood behind the creation of systematic hostility between both ethnic groups.

In the short term, Ash considers the main cause for the outbreak of conflict in Western countries' appeasement attitude toward Milošević and inactive, clumsy approach of the international community to the Kosovo issue. The West should have stood strongly against Milošević already at the war in Croatia in 1991. Moreover, by mediation of the Dayton Agreement, the West accepted territorial disparities and acknowledged the reality of ethnic ratios achieved by force, which convinced Kosovo Albanians about the ineffectiveness of the struggle for independence by nonviolent means. Ash also criticized the unwillingness of American President Clinton to send ground troops into Kosovo. Malcolm considers as the main cause of the war the anti-Albanian policy of Milosević and his Serbian regime. He argues that the main trigger of the war was hard and indiscriminate use of military force, which Milošević ordered to use addressing politically motivated violence of Albanians. Malcolm presents the causes of the Kosovo conflict especially as a set of events on a regional scale with limited influence of external factors. Thus he doesn't give such a guilt to the international community, that was only forced to respond to the repression and expulsion of Albanians from Kosovo. On the other hand, Ash accepts the historical development and also the Milosević's aggressive policy. However, he perceives the West as a "guarantor of security" responsible for anticipating and resolving such a regional development that happend in Kosovo.

Both scholars completely agree with the intervention of NATO and support it. There was a humanitarian disaster in Kosovo and it was necessary to prevent its further

escalation. Furthermore, the influx of a large amount of Kosovar refugees threatened to destabilize neighbouring Macedonia. In a broader perspective, the conflict was a threat to the whole Balkans' security. It was also necessary to maintain the credibility of the alliance after many empty threats against Milošević. Ash focuses far more in detail than Malcolm on the military aspects of the NATO intervention and criticizes the choice of air attacks, without the deployment of ground forces. On the other hand, Malcolm recognizes weak position of the West in negotiations with Milošević and accepts the fact, that inside the indecisive alliance the air strikes were maximum, to which its members were able to agree.

In interpretation of consequences of NATO intervention and post-war development Malcolm shows stronger pro-Albanian attitude. Malcolm reduces the importance of ethnic cleansing of Kosovo Serbs carried out by Albanians, while Ash takes a more objective attitude. The main focus of Ash's interest regarding the post-war Kosovo was its international administration, that, according to him, didn't and even couldn't operate efficiently. Malcolm didn't deal in his texts with the international administration virtually at all. Both authors have the same opinion on Kosovo's claim on independence. Kosovo had the same right in independence, according to them, as for example Croatia did. Originally Ash and Malcolm also held a similar position that Kosovo should achieve full independence after a long transitional period of autonomy under the rule of Serbia. However Malcolm began to assert immediate declaration of independence of Kosovo, after Milošević responded to the NATO intervention by mass ethnic cleansing of the Albanians.

The outcomes of the present study show that despite a number of conflicting attitudes, in particular regarding the causes of the Kosovo conflict and consequences of the NATO intervention, the opinions of both authors are in many ways complementary. By combining works of both authors and their attitudes – Malcolm's focus on the historical aspects of the Kosovo area with narrow regional perspective and Ash's attitude to interpret events in a broader context, particularly with the involvement and influence of the West, accompanied by efforts to analyze the military aspects of NATO intervention and the post-war administration of Kosovo, we could get almost the entire work about the Kosovo conflict, interpreted with their pro-Albanian attitude.

## Použitá literatura

Primární zdroje:

*Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia* UN-ICTY. 13. 6. 2000. Dostupné z: <http://www.icty.org/sid/10052#IVB1>, (staženo 27. 4. 2014).

Foreign Affairs Committee. *Kosovo After The War. Establishing a secure environment for the return of refugees*. Parliament.uk. 7. 6. 2000. Dostupné z: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm199900/cmselect/cmfaff/28/2817.htm#n473>, (staženo 28. 4. 2014).

Humans Right Watch. *March-June 1999: An Overview*. In: Humans Right Watch. *Under Orders: War Crimes in Kosovo*. Dostupné z: <http://www.hrw.org/reports/2001/kosovo/undword-03.htm>, (staženo 28. 4. 2014).

Pellet, Alain. *The Opinions of the Badinter Arbitration Committee. A Second Breath for the Self-Determination of Peoples*. European Journal of International Law. 1992. s. 178–185. Dostupné z: <http://www.ejil.org/pdfs/3/1/1175.pdf>, (staženo 30. 4. 2014).

Permanent Council. *Decision No. 305*. Organization for Security and Co-operation in Europe. 1. 7. 1999. Dostupné z: <http://www.osce.org/pc/28795?download=true>, (staženo 15. 4. 2014).

Security Council. *Resolution 1244*. United Nations. 10. 6. 1999. Dostupné z: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1244\(1999\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244(1999)), (staženo 15. 4. 2014).

Sekundární zdroje:

Elektronické zdroje:

*About the Institute*. The Bosnian Institute. Dostupné z:  
<http://www.bosnia.org.uk/about/default.cfm>, (staženo 18. 4. 2014).

Ash, Timothy Garton. *Kosovo: Was It Worth It?*. The New York Review of Books. 21. 9. 2000. 10 stran. Dostupné prostřednictvím The Center for Peace in the Balkans z:  
<http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=13947>, (staženo 12. 9. 2013).

Ash, Timothy Garton. *The new Adolf Hitler?*. CNN.com. 29. 3. 1999. Dostupné z:  
<http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/time/1999/03/29/hitler.html> (staženo 13. 1. 2014).

Ash, Timothy Garton. *The war we almost lost*. The Guardian. 4. 9. 2000. Dostupné z:  
<http://www.theguardian.com/world/2000/sep/04/balkans2>, (staženo 17. 1. 2014).

*Biography*. Timothy Garton Ash. Dostupné z:  
<http://www.timothygartonash.com/biography.html>, (staženo 12. 9. 2013).

Blair, Jason. *N.Y.U. Library Scofflaw Taken Out of Circulation*. The New York Times. 6. 10. 1999. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1999/10/06/nyregion/nyu-library-scofflaw-taken-out-of-circulation.html>, (staženo 11. 4. 2014).

*British Academy Fellows*. British Academy. Dostupné z:  
<https://www.britac.ac.uk/fellowship/elections/index.cfm?member=3291>, (staženo 18. 4. 2014).

*British Academy launches medal for landmark research*. British Academy. 14. 11. 2013. Dostupné z: <http://www.britac.ac.uk/news/news.cfm/newsid/1014>, (staženo 18. 4. 2013).

Djilas, Aleksa. *Imagining Kosovo: A Biased New Account Fans Western Confusion*. Foreign Affairs. Vol. 77, No. 5 (září - říjen, 1998), str. 124-131.

Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:

<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/214289404/2292AEA CF3124AEEPQ/26?accountid=15618>, (staženo 12. 9. 2013).

*Dr Noel Malcolm knighted*. All Souls College, University of Oxford. 31. 12. 2013.

Dostupné z: [http://www.all-souls.ox.ac.uk/news\\_detail.php?news\\_id=100](http://www.all-souls.ox.ac.uk/news_detail.php?news_id=100), (staženo 18. 4. 2013).

Emmert, Thomas. Review of Malcolm, Noel, *Kosovo: A Short History*. HABSBURG, H-Net Reviews. květen 1999. Dostupné z: <http://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=3058>, (staženo 12. 9. 2013).

*Fellows: Timothy Garton Ash*. Hoover Institution. 11. 6. 2012. Dostupné z:

<http://www.hoover.org/fellows/10575>, (staženo 30. 3. 2013).

Fitchett, Joseph. *Experts Seek Path to Aid Ethnic Albanians and Not Flout Legal Curbs: Diplomatic Labyrinth on Kosovo*. The New York Times. 12. 6. 1998. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1998/06/12/news/12iht-legal.t.html>, (staženo 29. 4. 2014).

Garcia, Patricia Alician. *Panelists Criticize NATO Action in Kosovo*. The Harvard Crimson. 9. 4. 1999. Dostupné z: <http://www.thecrimson.com/article/1999/4/9/panelists-criticize-nato-actions-in-kosovo/>, (staženo 28. 4. 2014).

*George Szamuely*. Global Policy Institute. 2014. Dostupné z:

<http://www.gpilondon.com/people/george-szamuely/>, (staženo 11. 4. 2014).

Glenny, Misha. *The trigger for war in the Balkans Balkans KOSOVO: A SHORT HISTORY by Noel Malcolm*. Evening Standard. Londýn: Associated Newspapers Ltd., 20. 4. 1998. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z: <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/329130225/2292AEA CF3124AEEPQ/4?accountid=15618>, (staženo 20. 4. 2014).

Judah, Tim. *Kosovo: A Short History / Between Serb and Albanian: A History of Kosovo*. RUSI Journal. Londýn: Royal United Services Institute for Defence Studies, červen 1998, číslo 143, strana 77–78. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:  
<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/212101682/2292AEA CF3124AEEPQ/31?accountid=15618>, (staženo 20. 4. 2014).

KFOR. natoaktual.cz. 2000. Dostupné z:  
[http://www.natoaktual.cz/na\\_zpravy.aspx?y=na\\_zpravy/mise\\_kfor.htm](http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_zpravy/mise_kfor.htm), (staženo 1. 4. 2014).

Malcolm, Noel. *Did no good come from intervention?*. The Daily Telegraph. 24. 3. 2000. Dostupné prostřednictvím Bosnian Institute z:  
[http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report\\_format.cfm?articleID=2885&reportid=129](http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report_format.cfm?articleID=2885&reportid=129), (staženo 13. 4. 2014).

Malcolm, Noel. *Kosovo: Only independence will work*. The National Interest. Washington: National Interest, Inc. zima 1998/1999. číslo 54. s. 23–26. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:  
<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/218433760/2292AEA CF3124AEEPQ/38?accountid=15618>, (staženo 30. 4. 2014).

Malcolm, Noel. *Kosovo's History*. The New York Review of Books. 16. 7. 1998. Dostupné z: <http://www.nybooks.com/articles/archives/1998/jul/16/kosovos-history/>, (staženo 20. 4. 2014).

Malcolm, Noel. *Partition is not the answer*. The Daily Telegraph. 4. 5. 1999. Dostupné prostřednictvím Bosnian Institute z:  
[http://www.bosnia.org.uk/news/news/160599\\_1.cfm](http://www.bosnia.org.uk/news/news/160599_1.cfm), (staženo 13. 4. 2014).

Malcolm, Noel. *Weighing Independence for Kosovo*. New Brunswick Telegraph Journal. Saint John, N. B.: Infomart/Postmedia Network Inc. 10. 6. 1999. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po autorizovaném přístupu z:  
<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/423075224/7C9BA9C>

C024947E1PQ/1?accountid=15618, (staženo 13. 4. 2014).

Malcolm, Noel. *What Ancient Hatreds?* In: Malcom, Noel; Djilas, Aleksa; a další. *Is Kosovo Real? The Battle Over History Continues*. Foreign Affairs. leden/únor 1999. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/54629/noel-malcolm-aleksa-djilas-et-al/is-kosovo-real-the-battle-over-history-continues>, (staženo 28. 4. 2014).

Malcolm, Noel. *Why we were right to bomb Kosovo*. The Daily Telegraph. 25. 5. 2000. Dostupné prostřednictvím Bosnian Institute z: [http://www.bosnia.org.uk/news/news/250300\\_1.cfm](http://www.bosnia.org.uk/news/news/250300_1.cfm), (staženo 13. 4. 2014).

*Mise dočasné správy OSN v Kosovu*. Informační centrum OSN v Praze. 2005. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=627>, (staženo 12. 4. 2014).

*Noel Robert MALCOLM*. Debrett's. Dostupné z: <http://www.debretts.com/people-of-today/profile/19371/Noel-Robert-MALCOLM>, (staženo 12. 9. 2013).

Sebak, Nened. *The KLA - terrorists or freedom fighters?* BBC. 28. 6. 1998. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/121818.stm>, (staženo 21. 4. 2014).

*Sir Noel Malcolm*. All Souls College, University of Oxford. 2014. Dostupné z: <http://www.all-souls.ox.ac.uk/people.php?personid=37>, (staženo 18. 4. 2014).

*Sir Noel Malcolm*. Faculty of History, University of Oxford. 2. 12. 2013. Dostupné z: <http://www.history.ox.ac.uk/faculty/staff/profile/malcolm/index.html>, (staženo 16. 4. 2014).

Szamuely, George. *Armchair Warrior*. Antiwar.com. 8. 9. 2000. Dostupné z: <http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=13941>, (staženo 11. 4. 2014).

Szamuely, George. *King of the Court Historians*. Antiwar.com. 25. 1. 2000. Dostupné z: <http://www.antiwar.com/szamuely/pf/p-sz012500.html>, (staženo 11. 4. 2014).



*The Anglo-Albanian Association (AAA)*. The Anglo-Albanian Association. 16. 2. 2014.  
Dostupné z: <http://groupspaces.com/AngloAlbanian/>, (staženo 18. 4. 2014).

The Associated Press. *Text of Clinton News Conference*. 2. 4. 1999. Dostupné  
prostřednictvím Washington Post z: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/daily/april99/text2.htm>, (staženo 28. 4. 2014).

*Thomas Emmert*. Gustavus Adolphus College. Dostupné z:  
<https://gustavus.edu/profiles/tomo>, (staženo 20. 4. 2014).

*Transcript: Clinton addresses nation on Yugoslavia strike*. CNN.com. 24. 3. 1999.  
Dostupné z:  
<http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1999/03/25/clinton.transcript/>, (staženo  
18. 1. 2014).

*UN plea for Kosovo funds*. BBC. 16. 9. 1999. Dostupné z:  
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/567828.stm>, (staženo 30. 4. 2014).

*UNHCR*. United Nations Kosovo Team. 2012. Dostupné z: <http://www.unkt.org/un-agencies/unhcr/>, (staženo 15. 4. 2014).

Wilson, Simon. *Mps criticise Nato over Kosovo action*. The Scotsman. Edinburg:  
Scotsman Publications, 8. 6. 2000. Dostupné prostřednictvím ProQuest Central po  
autorizovaném přístupu z:  
[http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/326878361/326ECA08  
CBD94B82PQ/22?accountid=15618](http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/pqcentral/docview/326878361/326ECA08CBD94B82PQ/22?accountid=15618), (staženo 28. 4. 2014).

Worthington, Peter. *The hoax that started a war*. Toronto Sun. 2. 4. 2001. Dostupné  
prostřednictvím The Center for Peace in the Balkans z:  
<http://balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=6989>, (staženo 26. 4. 2014).

Tištěná literatura:

Ash, Timothy Garton. *Dějiny přítomnosti. Eseje, črty a zprávy z Evropy devadesátých let*. Praha: Paseka, 2003, první vydání, 408 stran.

Ash, Timothy Garton. *Free World: America, Europe, and the Surprising Future of the West*. New York: Random House, 2004, první vydání, 286 stran.

Ash, Timothy Garton. *In Europe's Name: Germany and the Divided Continent*. New York: Random House, 1993, první vydání, 680 stran.

Ash, Timothy Garton. *The Magic Lantern: The Revolution of '89 Witnessed in Warsaw, Budapest, Berlin, and Prague*. New York: Random House, 1993, druhé vydání, 167 stran.

Dienstbier, Jiří. *Daň z krve*. Praha: NLN, 2002, první vydání, 359 stran.

Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, první vydání, 160 stran.

Girgle, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2009, druhé vydání, 162 stran.

Hladký, Ladislav; Hradečný Pavel. *Dějiny Albánie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, první vydání, 716 stran.

Laryš, Martin. *Kosovský konflikt*. s. 111 – 143. in: Šmíd, Tomáš; Vaňura, Vladimír (eds.). *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, první vydání, 278 stran.

Malcolm, Noel. *Aspects of Hobbes*. Oxford: Oxford University Press, 2002, první vydání, xii + 644 stran.

Malcolm, Noel. *Bosnia: A Short History*. New York: New York University Press, 1994, první vydání, xxiv + 340 stran.

Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. Londýn: Papermac/Macmillan Publishers Ltd, 1998, první vydání, xxxvi + 492 stran.

Malcolm, Noel. *Kosovo: A Short History*. New York: New York University Press, 1999, druhé vydání, lii + 492 stran.

Malcolm, Noel (ed.). *Thomas Hobbes: Leviathan*. (The Clarendon edition of the works of Thomas Hobbes). Oxford: Oxford University Press, 2012, 3 volumes.

Malcolm, Noel; Stedall, Jacqueline. *John Pell (1611-1685) and His Correspondence with Sir Charles Cavendish: The Mental World of an Early Modern Mathematician*. New York: Oxford University Press, 2005, druhé vydání, 657 stran.

Pelikán, Jan a kol., *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, první vydání, 670 stran.

Štěpánek, Václav. *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, první vydání, 471 stran.

## Seznam užívaných zkratk a pojmů

EU	Evropská unie
KFOR	Kosovo Force
LDK	Demokratický svaz Kosova
NATO	Severoatlantická aliance/Organizace Severoatlantické smlouvy
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
RB OSN	Rada bezpečnosti Organizace spojených národů
UÇK	Kosovská osvobozenecská armáda
UNMIK	Dočasná správní mise OSN v Kosovu